

**ATATÜRK DÖNEMİNDE RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ
(BOLŞEVİK)-BÜTÜN RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ
(BOLŞEVİK) MERKEZ KOMİTESİ POLİTBÜROSU'NUN
TÜRKİYE'YE İLİŞKİN TOPLANTI GÜNDEMLERİ VE
KARARLARI (1919-1938)**

*Mehmet Bora PERİNÇEK**

Rusya Toplumsal-Siyasal Tarih Devlet Arşivi

Rusya Toplumsal-Siyasal Tarih Devlet Arşivi (RGASPI), Rusya Federasyonu hükümetinin 1999 Martında aldığı karar gereği Rusya Yakın Tarih Belgeleri Koruma ve Araştırma Merkezi (RTsHİDNİ) ve Gençlik Örgütleri Belgeleri Koruma Merkezi'nin (TsHDMO) birleştirilmesi sonucunda oluşturuldu. Birleştirilen bu iki arşiv ise 1991 ve 1992 yıllarında faaliyetleri durdurulan Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi (SBKP MK) bünyesindeki Marksizm-Leninizm Enstitüsü Merkez Parti Arşivi (TsPA) ve Bütün Birlik Lenin Komünist Gençlik Birliği (Komsomol) Arşivi'nin (TsA VLKSM) isimlerinin değiştirmesiyle kurulmuşlardı.

Arşivin esas koleksiyonlarını oluşturan Merkez Parti Arşivi'nin kökleri, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Rus sosyal-demokratlarının yurtdışındaki faaliyetlerine dayanır. Ancak Arşiv, esas olarak Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin (RSDİP) Ağustos 1903'teki II. Kongresi'nin ardından düzenli olarak oluşturulmaya başlanır.

1917 Ekim Devrimi'nin ardından yeni Sovyet devletinin belgelerinin toplandığı bazı devlet arşivlerinin yanında kendi arşivlerine sahip belirli tarih araştırma merkezleri de kurulur. Bunlar arasında Ekim Devrimi ve Rusya Komünist Parti tarihine dair belgeleri toplama ve araştırma komisyonu (İstpart) oluşturulur. Bu komisyon 1920 Eylülünden itibaren Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti (RSFSC) Eğitim Halk Komiserliği bünyesinde çalışmalarına başlar. Komisyon, Aralık 1921'den 1928'e kadar da Bütün Birlik

* Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Komünist Partisi (bolşevik)' (BKP (b)) Merkez Komitesi altında faaliyetlerini yürütür. Oluşturulan diğer iki merkez ise SSCB Merkez Yürütme Kurulu bünyesindeki K. Marx ve F. Engels Enstitüsü (1921-1931) ve BKP (b) MK bünyesindeki V. İ. Lenin Enstitüsü'dür (1923-1931). 1928 yılında parti tarihini araştırma komisyonu, V. İ. Lenin Enstitüsü'ne dahil edilir ve yapılandırılan yeni kurum, bilimsel çalışmalarının alanını daha da genişletir ve 1929 yılında Merkez Parti Arşivi'nin oluşturulmasına başlanır. 1931 yılında da Marx-Engels Enstitüsü ile Lenin Enstitüsü'nün birleştirilmesine karar verilir ve böylece bazı isim değişikliklerinin ardından SBKP (b) MK bünyesindeki Marksizm-Leninizm Enstitüsü Merkez Parti Arşivi (İML TsPA) kurulur.

1920'li ve 30'lu yıllarda yapılan çalışmalar sonunda yurtdışından Marx, Engels ve Lenin'e ait bir çok orijinal belgenin yanında Fransız Devrimi'ne, Paris Komünü'ne, 1830, 1848-49 yıllarında Almanya, Fransa, Avusturya-Macaristan'da cereyan eden devrim hareketlerine ilişkin bir çok koleksiyon arşive katılır. Ayrıca Babeuf, Bakunin, Bauer, Bebel, Blanqui, Bernstein, Lassalle, Liebknecht, Prudon, Saint-Simon, Feurbach gibi dönemin önemli düşünür ve devrimcilerinin de kişisel arşivleri getirilir.

Eylül 1943'te ise Merkez Parti Arşivi koleksiyonları arasına faaliyeti durdurulan Komünist Enternasyonal'in arşivi de katılır. SBKP'nin bütün organlarının belgeleri arşivlenirken, diğer taraftan da ölen üst düzey parti yöneticilerinin kişisel arşivleri de koleksiyonlara eklenir. Örn. Jdanov, Cerjinski, Kalinin, Çiçerin, Kirov, Orconikidze, Stalin vb.

1950-80'ler arasında da farklı kaynaklardan Arşiv'in geliştirilmesine devam edilir. Sovyetler'deki ve yurtdışındaki arşivlerden, kütüphanelerden, müzelerden, şahıslardan Marx, Engels, Lenin'e veya diğer önemli liderlere ait, uluslararası işçi hareketine, Marksizm tarihine, SBKP'ye ve Sovyet toplumuna dair bir çok değerli belge elde edilir.

1 Ocak 2002'de yapılan sayım sonucunda RGASPI'de 685 koleksiyonun (fond) dahilinde 2 milyon 100 binin üzerinde arşiv dosyası ve 160 bin müze materyali olduğu tespit edilmiştir. Bütün bu belgeler, Arşiv'de fond-liste-dosya-yaprak numaralarıyla saklanmaktadır. Devlet sırlarını içeren, kanun gereği üzerinden yeterli zaman geçmemiş ve kişilik haklarının korunmasını gerektirecek belgeler dışında bütün koleksiyonlar araştırmacılara açıktır. Koleksiyonlar ise 7 başlık altında toplanmaktadır:

¹ Rusya Komünist Partisi (bolşevik) adı, 1926 yılında Bütün Birlik Komünist Partisi (bolşevik) adına, 1952 yılında ise Sovyetler Birliği Komünist Partisi adına çevrilmiştir.

1. Batı Avrupa ülkeleri toplumsal ve siyasal tarihine ilişkin koleksiyonlar (XVII-XX yy).
2. Rusya'daki devrim hareketine ve SBKP'ye ilişkin koleksiyonlar (1880-1991).
3. VLKSM ve SSCB'deki diğer gençlik örgütlerine ilişkin koleksiyonlar (1917-1992).
4. Rusya'daki siyasal partiler, toplumsal hareketler ve örgütlere ilişkin koleksiyonlar (XX yy sonu-XXI yy başı).
5. Uluslararası işçi, sosyalist ve komünist hareketlere ilişkin koleksiyonlar (1889-1990).
6. Kişisel koleksiyonlar.
7. Müze materyalleri.²

SBKP Merkez Komitesi Politbürosu

RGASPI'deki en önemli ve en büyük koleksiyonların başında ise SBKP MK koleksiyonu (164 adet liste, 788437 adet dosya bulunmaktadır) gelmektedir. Bu koleksiyonun altındaki en önemli liste ise şüphesiz Sovyet iktidarının en yüksek organı olan SBKP MK Politbürosu'na³ ait olmaktadır.

Politbüro, Ekim Devrimi'nin hazırlık döneminin en ateşli günlerinde 10 (23) Ekim 1917'de kurulur. Ancak daimi bir organ olarak oluşturulması meselesi, ilk defa Rusya Komünist Partisi (RKP) (b)'nin VIII. Kongresi'nin 22 Mart 1919 tarihli oturumunda G. Y. Zinovyev'in örgütlenme meselesine ilişkin raporuyla gündeme gelir. Zinovyev, raporunda Politbüro'nun 5 Merkez Komitesi üyesinden oluşacağını, geri kalan bütün Merkez Komitesi üyelerinin Politbüro oturumlarına katılabileceğini ve danışma oyu kullanabileceğini belirtir, Politbüro'nun bekletilemeyecek konular hususunda kararlar alacağını vurgular⁴. 25 Mart 1919'da ilk Politbüro üyeleri seçilir, 16 Nisan 1919'da da ilk Politbüro oturumu gerçekleştirilir. Aynı kongrede daimi bir organ olarak Örgütlenme Bürosu'nun da kurulmasına karar verilir. Örgütlenme Bürosu da 5

² Bütün koleksiyonlar için bkz. Rossiyskiy Gosudarstvennyy Arhiv Sotsialno-Politiçeskoj İstorii Kratkiy Spravoçnik/Spravoçno-İnformatsionne Materialı K Dokumentalnim İ Muzeynım Fondam RGASPI, ROSSPEN, Vıpusk 3, Moskva, 2004, s.32 vd.

³ Siyasi Büro'nun kısaltmasıdır.

⁴ Vosmoy Syezd RKP (b). Mart 1919 goda. Protokoli, Moskva, 1959, s.312 vd.'dan aktaran: Politbüro TsK RKP (b)-VKP (b) Povestki Dnya Zasedaniy (1919-1929), c.1, ROSSPEN, Moskva, 2000, s.6.

Merkez Komitesi üyesinden oluşacak ve Parti'nin bütün örgütlenme işlerinden sorumlu olacaktır. Daha sonraları her iki organın üye sayısı arttırılacaktır.

29 Mart 1920 tarihinde gerçekleşen RKP (b)'nin IX. Kongresi'nde Lenin, Merkez Komitesi'nin siyasi faaliyetleriyle ilgili raporunda Politbüro'yla Örgütlenme Bürosu'nun arasındaki işbölümüne dikkat çekerken "Örgütlenme Bürosu'nun esas görevi Parti'nin gücünü paylaştırmakken, Siyasi Büro'nun görevi ise siyasi meselelerdir." vurgusunu yapar⁵.

Bir taraftan yürütme işlevini üstlenen, diğer taraftan da Parti'nin ve Sovyet devletinin beyni olarak çalışan Politbüro'ya ait belgeleri incelenmeden Rusya ve Sovyetler Birliği tarihinin incelenemeyeceği, XX. Yüzyıl iktisadi, toplumsal, siyasal, bilim-teknik, askeri ve kültür dünya tarihinin eksik kalacağı kaydedilmektedir. Bu bakımdan birinci el kaynak olarak büyük değere sahip olan Politbüro oturumlarının Türkiye'ye ilişkin tutanakları (protokoller), gündemleri ve kararları ve bu oturumlarda sunulan raporlar gerek Türk-Sovyet ilişkilerinin, gerekse de Türk Devrimi'nin incelenmesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmamızda, bu konuda arşiv çalışması yapacak araştırmacılara yol göstermek amacıyla Atatürk döneminde Sovyet Politbürosu'nun Türkiye'ye ilişkin bütün gündem ve kararlarını arşiv numaralarıyla birlikte derledik. Ancak kronolojik olarak bunların sıralanmasına geçmeden önce Politbüro'nun işleyişine ve bazı teknik meselelere ilişkin açıklamalarda bulunmak yararlı olacaktır.

Politbüro'nun İşleyişi Ve Karar Alma Süreci

Politbüro'ya gündem önerilerinin sunulması. Uluslararası ilişkilerle ilgili öneriler çoğunlukla bakanlıklardan gelmiştir. Kimi zaman da uluslararası-siyasal anlam taşıyan öneriler, parti mercileri tarafından ileri sürülmüştür. 1920'li yıllarda Politbüro'nun önüne genel olarak bir çok öneri gelmiş, artık tamamını inceleme imkanı ortadan kalkmıştı. Bu sebeple ve dosyaların çok farklı konularda olmasını önlemek amacıyla gündem önerisi sunma prosedürü daha da sıkılaştırıldı. İlgili kurumun önerdiği gündemle ilgili açıklayıcı notları ve karar önerisini de içeren yazılı materyali önceden hazırlaması zorunluluğu getirildi. Ayrıca 1929 sonunda bu önerilerin 5-10 sayfayı geçmemesi, 5 Kasım 1931'de ilk başta 4-5 sayfayla, 15 Kasım 1931'de ise 8 sayfayla sınırlandırılması kararı alındı. Önerilerin hangi güne kadar sunulacağıyla ilgili

⁵ Devyatyy Syezd RKP (b). Mart-April 1920 goda. Protokoli, Moskva, 1960, s.13'ten aktaran: age.

de düzenlemeler yapıldı. Acil durumlar haricinde bu kurallara riayet etmeyen önerilerin değerlendirilmeye alınmayacağı kesin olarak ifade edildi.⁶

Politbüro gündeminin oluşturulması. En yüksek organa yapılan sınırsız sayıdaki gündem önerileri ele alınır ve önergeyle ilgili şu kararlardan biri uygulanırdı: 1. Önerenin, Politbüro gündemine alınmaksızın Politbüro üyelerince tartışılarak ve oylanarak hemen ele alınması. 2. Önerenin, Politbüro gündemine alınması. 3. Dosyanın ertelenerek bir sonraki Politbüro gündemine alınması. 4. Meselenin görüşülmesinin reddi ve meseleyle ilgili başka bir karar alınması.⁷

Politbüro kararlarının alınması. Politbüro toplantılarının hangi günlerde ve hangi saatlerde yapılacağı belli bir disipline bağlanmış ve yeni durumlara göre yeni düzenlemelere gidilmişti. Diğer taraftan periyodlar dışında olağanüstü Politbüro toplantıları da gerçekleşiyordu. Politbüro oturumlarına Politbüro üyeleri ve yedek üyeleri haricinde Merkez Komitesi, Merkez Denetim Komisyonu üyeleri ve yedek üyeleri, belirli parti ve devlet organlarının yetkilileri katılabiliyorlardı. Ancak 5 Şubat 1927 tarihli Politbüro oturumunda alınan kararlar bazı Politbüro oturumlarının kapalı yapılması kararlaştırıldı. İleride belirli değişiklikler yapılmakla birlikte kapalı oturumların periyodu belirli kurallara bağlandı. Kapalı oturumlar daha dar toplanıyordu.

Politbüro kararlarının önemli bir kısmı, tutanaklardan da göreceğiniz gibi “telefonla anket” veya “anket” yoluyla alınıyordu. Anket, Politbüro üyelerine özel hazırlanmış anket kağıdının gönderilmesiyle veya telefon yoluyla gerçekleşiyordu. Bu şekilde Politbüro toplantısını bekleyemeyecek acil sorunların çözülmesi sağlanıyor, hem de Politbüro gündemi hafifletiliyordu. Anketle karar alma yöntemi, olağan Politbüro toplantıları sırasında da uygulandı. Tutanaklarda bazı anket tarihlerinin oturum tarihleriyle denk düşmesi bundan kaynaklanmaktadır. Ancak 16 Ekim 1932 tarihli Politbüro, Stalin’in önerisiyle, Merkez Komitesi Gizli Dairesi’ne Politbüro üyelerinin dikkatlerini gündemde yer alan meselelere vermeleri için Politbüro oturumları sırasında anket oylaması yapılmasına son verilmesi talimatını vermiştir. Ayrıca anket oylamasında bir Politbüro üyesinin ret kararı kullanmasında dahi meselenin olağan Politbüro toplantısına taşındığını belirtelim.

Politbüro kararlarının incelenmesi açısından diğer önemli bir nokta da “POLİTBÜRO KARARLARI” başlığının ne anlama geldiğidir. 1928

⁶ Age, s.20; O.N. Ken, A.İ. Rupasov, Politbüro TsK VKP (b) i Otnoşeniya SSSR s Zapadnımi Sosednımi Gosudarstvami, Yevropeyski Dom, Sankt-Peterburg, 2000, s.40.

⁷ O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.47 vd.

Temmuzuna kadar olağan, olağanüstü ve kapalı oturumlar, ayrı protokollerde kayıt altına alınıyordu. Ancak 1928 yılında alınan bir kararla kapalı ve olağanüstü oturumlarda alınan kararlar, olağan oturumların protokollerinde “POLİTBÜRO KARARLARI” başlığı altında gösterilmeye başlandı. Dolayısıyla tutanaklarda bu başlık altında gösterilen kararlar, kapalı veya olağanüstü toplantılarda alınmış kararlardır.⁸

Sunulan önerinin Politbüro kararı haline gelmesinde ise dört ayrı durum ortaya çıkmaktadır:

1. Tartışmalardan sonra sunulan karar önerisinin değiştirilmeden kabulü.
2. Karar önerisinin bir bölümünün veya sunulan karar varyasyonlardan birinin onaylanması.
3. Önerilen karar formülasyonunun düzeltilerek kabulü.
4. Karar önerisinin Politbüro oturumunda tartışılmasıyla Politbüro üyelerinden birinin toplantı öncesinde veya sırasında bambaşka bir öneri formüle ederek onun kabul edilmesi.

Kabul edilen bütün Politbüro kararları, “çok gizli” damgasıyla saklanır. Ancak 1923 yılından itibaren Sovyet devletinin dış politika faaliyetlerinin artması ve özellikle de Almanya’daki ulusal-devrimci krizin sonuna gelinmesi sebebiyle Politbüro, kararlarını kayıt almada yeni bir sisteme geçmiştir. Aşağıda göreceğiniz gibi bazı kararlar, kozmik gizli statüsünde “özel dosya” (OP) damgasını taşır. İlk “özel dosya” damgasıyla kayıt altına alınan karar, 31 Mayıs 1923 tarihli “İngiliz-Rus çatışması hakkında” başlıklı karardır.

Politbüro kararlarının protokollere geçirilmesi meselesi 1919 Kasımında ele alınmış ve “dikkatli ve kısa” bir şekilde özetlenmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Aralık 1923’te ise Politbüro protokollerine, Politbüro kararları dışında hiçbir şeyin yazılması gerekmediği vurgulanmıştır. Protokollerin bu hazırlanma düzeni de 1940’lı yılların sonuna kadar korunmuştur.⁹

* * *

⁸ İncelediğimiz dönemin dışında kalmakla birlikte 22 Mart-19 Nisan 1939 tarihli oturumdan itibaren olağan, olağanüstü toplantılarda ve anket yoluyla alınan bütün kararların “POLİTBÜRO KARARLARI” başlığı altında kayda alındığını belirtmekte yarar var.

⁹ Politbüro TsK RKP (b)-VKP (b) Poveski Dnya Zasedaniy (1919-1929), s.16, 18, 21 vd., 26; O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.33 vd., 55.

Politbüro'nun işleyişine ve karar alma sürecine değindikten sonra bazı teknik bilgileri aktaralım. Politbüro'ya ait belgeler Rusya Toplumsal-Siyasal Tarih Devlet Arşivi'nde SBKP Merkez Komitesi koleksiyonu (fond 17) altındaki listelerde (liste 3, 162, 163, 164, 165) saklanmaktadır. Politbüro protokollerinin orijinalleri fond 17, liste 163 numaralarıyla, kopyaları ise fond 17, liste 3 numaralarıyla kayıt altına alınmıştır. Yukarıda açıkladığımız "özel dosyaları" 162 nolu listede, Politbüro'nun oluşturduğu komisyonların çalışmalarını ise 164 nolu liste altında bulmak mümkündür. Aşağıda ise her protokolün dosya numarası "D." kısaltmasıyla verilmiştir. (Yani fond 17, liste 3, dosya numarası)

Orijinal Politbüro protokollerinin dosyalarında gündem maddeleri, rapor sunacakların listesi, oturumda bulunanların listesi ve kayıt kartları, protokollerin ve maddelerinin numaraları, görüşülen meseleye dair karar önerisi (parantez içinde de öneriyi yapanın ve raporu sunanın soyadı yer almaktadır), alınan kararın metni ve kararın kime gönderildiği yer almaktadır. Bu kayıtların bir kısmı aşağıda göreceğiniz gibi gündem maddelerinde de bulunmaktadır.

Gündem maddelerinde ilgili Politbüro kararları kimi zaman parantez içerisinde gösterilmiştir. Köşeli parantezler ise katalogları hazırlayanlar tarafından meseleyi açmak amacıyla konulmuştur. Bütün dipnotlar ise bize aittir. Ayrıca gündem maddelerinin alt başlıkları ifade edilirken kullanılan harfler, orijinalleri gibi kiril alfabesi değil, Latin alfabesinin harfleri ve sırası gözetilerek değiştirilmiştir.

D. 78 – 15 Mayıs 1920 tarihli oturum (Protokol No. 10)

11. Halil Paşa hakkında.

D. 92 – 29 Haziran 1920 tarihli oturum (Protokol No. 23)

28. Türkiye ve Afganistan hakkında.

D. 94 – 7 Temmuz 1920 tarihli oturum (Protokol No. 25)

8. Kafkas Cephesi Devrimci Askeri Sovyet (RVS) ve Gürcistan, Ermenistan ve Türkiye'deki diplomatik temsilcilik üyelerine talimatname.

D. 99 – 31 Temmuz 1920 tarihli oturum (Protokol No. 32)

5. Çiçerin'in¹⁰ Ermenistan'a ilişkin önerisi.

¹⁰ Georgi Vasilyeviç Çiçerin (1872-1936), Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (menşevik) üyesi (1905-18); 1918 yılından beri RKP (b) üyesi; BKP (b) Merkez Komite Üyesi (1925-30);

D. 102 – 13 Ağustos 1920 tarihli oturum (Protokol No. 36)

4. Çiçerin'in Türkiye ve Ermenistan'a ilişkin önerileri.

D. 111- 6 Ekim 1920 tarihli oturum (Protokol No. 47)

Orconikidze'nin¹¹ Gürcistan Dışişleri Bakanlığı'nın Kemalistlerin Ermenistan'a hareketıyla ilgili notası üzerine bildirisi.

D. 115 – 14 Ekim 1920 tarihli oturum (Protokol No. 51)

10. Çiçerin'in Ermenistan'a ilişkin önerisi.

D. 126 – 4 Aralık 1920 tarihli oturum (Protokol No. 67)

2. Çiçerin'in Mdivani'nin¹² Türkiye meselesine dair direktifleri hakkındaki önerisi.

D. 138 – 18 Mart 1921 tarihli oturum (Protokol No. 1)

8. Çiçerin'in Türkiye'ye ilişkin mektubu.

D. 141 – 25 Mart 1921 tarihli oturum (Protokol No. 4)

7. Çiçerin'in Türkler için radyo istasyonu önerisi.

19. Örgütlenme Bürosu'nun RSFSC'nin (Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti) Ankara Büyükelçisi Natsarenus¹³ hakkındaki kararının onaylanması.

Dışişleri Halk Komiser Yardımcısı ve Dışişleri Halk Komiseri (1918-30). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, s.694.

¹¹ Konstantinoviç Grigori Orconikidze (1886-1937), Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi üyesi (1903'ten beri); RKP Merkez Komitesi üyesi (1921-27, 1934-37); BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu yedek üyesi (1926); Politbüro üyesi (1930-37); Merkez Denetim Komisyonu üyesi (1927-34); Merkez Denetim Komisyonu Başkanı, İşçi-Köylü Teftiş Halk Komiseri, Halk Komiserleri Kurulu Başkan Yardımcısı (1926-30); Ağır Sanayi Halk Komiseri (1932-37). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.676.

¹² Polikarp Gurgeni (Budun) Mdivani (1893-1930), eski bir Gürcü Bolşeviktir. Birinci Dünya Savaşı'nın bir bölümünü İran'da geçirmiştir. 1917'de Rusya'ya geri dönmüştür. Parti'nin Kafkasya Bürosu üyesi olan Mdivani, Çiçerin tarafından Türk-Ermeni görüşmelerine arabulucu olarak da atanmıştır. 15 Aralık 1920'de Türkiye Büyükelçiliği görevine getirilir. Bu görevi Haziran 1921'e kadar sürdürür. Lozan Konferansı'nda Rus heyetinde de görev yapacaktır. Bkz. Mehmet Perinçek, Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri, Kaynak Yayınları, Şubat, 2005, s.104 vd.; Bülent Gökay, Bolşevizm ile Emperyalizm Arasında Türkiye (1918-1923), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Aralık 1998, s.103; Dokumentü Vneşney Politiki SSSR, Gospolizdat, c.3, Moskva, 1959, s.325; age, c.6, Moskva, 1962, s.17.

¹³ Sergey Petroviç Natsarenus (1883-1942), 3 Mayıs 1921'de Türkiye Büyükelçiliği'ne atanır. Bu görevi, 17 Kasım 1921 tarihine kadar yürütecektir. Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi Ali

D. 145 – 3 Nisan 1921 tarihli oturum (Protokol No. 8)

1. Çiçerin'in Kafkas Sovyet cumhuriyetlerinin Türkiye'yle imzalayacakları antlaşmaları önceden hükümetimizin onayına sunmalarına yönelik önerisi.

D. 153 – 20 Nisan 1921 tarihli oturum (Protokol No. 16)

20. Enver'in¹⁴ RSFSC'de iki gazete yayımlamasına izin verilmesi talebi.

D. 154 – 23 Nisan 1921 tarihli oturum (Protokol No. 17)

7. Enver'in grubuna para yardımı ve Y.¹⁵ hakkında.

12. Enver'in Rusya'da iki Türk gazetesi yayımlama talebi.

D. 172 – 31 Mayıs 1921 tarihli oturum (Protokol No. 35)

32. Kemal Paşa tarafından toplanan Müslüman kongresi ve bu kongreyle ilişkili meseleler hakkında.

D. 175 – 8 ve 10 Haziran 1921 tarihli oturum (Protokol No. 38)

TELEFONLA ANKET YOLUYLA

10.VI.1921'de

6. Taşnaklarla görüşmeler hakkında.

D. 179 – 25 Haziran 1921 tarihli oturum (Protokol No. 42)

11. Taşnaklarla görüşmeler hakkında.

D. 192 – 19 Temmuz-19 Ağustos 1921 tarihli oturum (Protokol No. 53)

TELEFONLA ANKET YOLUYLA

26.VI.1921'de

13. Riga'da İoffe¹⁶ tarafından parafe edilen Taşnaklarla anlaşmanın taslağı hakkında.

Fuat (Cebesoy), Hariciye Vekaleti'ne yazdığı 6 Mayıs 1921 tarihli raporda yeni Rus elçisi Natsarenus'la ilgili şu bilgileri verir: "Yeni sefir eski Rus ordusunun Erkanı Harb Kaymakamı veya Miralaydır. Komünist harekâtının bidayetinde İngilizlerin şimalden Petrograd'a vuku bulan hareketine karşı bir Bolşevik ordusu idare etmiş ve bu suretle bunların emniyetini celbetmiştir. Kendisi anası Rusyalı değildir. Litvanyalı olmak ihtimali pek ziyadedir. Mdivani kadar sahib-i selahiyet olması gerektir. Doğrudan doğruya Rusya Hariciye Komiserinin yeni bir şahsiyeti olarak telakki etmek icabeder." Bkz. Mehmet Perinçek, age, s.106 vd.; Atatürk'ün Milli Dış Politikası, c.1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s.344.

¹⁴ Enver Paşa.

¹⁵ Kim olduğu belli değildir.

D. 208 – 29 Eylül 1921 tarihli oturum (Protokol No. 63)

2. Türkiye'ye askeri teçhizat malzemelerinin tahsisi hakkında.

D. 210 – 3 Ekim 1921 tarihli oturum (Protokol No. 64)

4. Valid Bey'in 1-2 milyon frank para yardımı talebi ve Türk hükümetinin 20 milyon altın ruble ricası. (Çiçerin'in önerisi)

D. 213 – 10 Ekim 1921 tarihli oturum (Protokol No. 66)

10. Frunze¹⁷ heyeti hakkında. (Rakovski¹⁸)

D. 218 – 18-19 Ekim 1921 tarihli oturum (Protokol No. 69-a)

TELEFONLA ANKET YOLUYLA

18.X.1921'de

2. Türkiye hakkında. (Çiçerin'in 17.X.1921 tarihli önerisi)

D. 227 – 8 Kasım 1921 tarihli oturum (Protokol No. 75)

27. Çiçerin'in Türklere 1.110.000 (bir milyon yüz on bin) ruble verilmesine ilişkin önerisi ve Politbüro'nun kabul kararı.

D. 259 – 2 Şubat 1922 tarihli oturum (Protokol No. 93)

22. Türkiye'nin Cenova Konferansı'na¹⁹ davet edilmesi hakkında.

¹⁶ Adolf Abramoviç İoffe (1883-1927), Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) (b) Merkez Komitesi Yurtdışı Bürosu üyesi (1906-08); RSDİP (b)-RKP (b) Merkez Komitesi yedek üyesi (1917-19); Brest-Litovsk görüşmelerinde heyet başkanı, Almanya Büyükelçisi (1918); Cenova Konferansı heyet prezidyumu üyesi (1922); Japonya ve Çin Büyükelçisi (1922-24); Avusturya Büyükelçisi (1926). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.664.

¹⁷ Mihail Vasilyeviç Frunze (1885-1925), Ukrayna Kara ve Deniz Silahlı Kuvvetleri Komutanı, Ukrayna Sovyetleri Merkez Yürütme Kurulu üyesi, Halk Komiserleri Kurulu üyesidir. Kızıl Bayrak nişanı sahibidir. Frunze, daha sonra kendi adı verilecek olan Harp Akademileri'nde komutanlık, Troçki'nin yerine Savunma Halk Komiserliği ve Politbüro yedek üyeliği de yapmıştır. Savaş kuramı üzerine birçok eseri vardır. Frunze, 13 Aralık 1921'de Türkiye ve Ukrayna arasında Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması'nı imzalamak üzere Ankara'ya gelir. Mustafa Kemal'le görüşmeler yapan, Batı cephesine de giden Frunze heyeti, 14 Ocak 1922 günü Samsun'dan ayrılır. Bkz. Mehmet Perinçek, age, s.114.

¹⁸ Hristian Georgiyeviç Rakovski (1879-1941), Ukrayna Halk Komiserleri Kurulu Başkanı (1918-22); Büyük Britanya Büyükelçisi (1924); Fransa Büyükelçisi (1925-27); BKP (b) Merkez Komitesi üyesi (1919-27). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.681.

¹⁹ Cenova Konferansı, Avrupa ülkeleri tarafından barışı sağlamak ve ilişkileri normalleştirmek amacıyla 10 Nisan 1922'de toplanır. Avrupa'nın savaş sonrasında gittikçe ağırlaşan ekonomik durumu dolayısıyla, İtilaf devletleri, böyle bir konferansa gerek duymuşlardır. Sovyet Rusya bu Konferans'a çağrılırken, Türkiye davet edilmez ve Türkiye'yi ilgilendiren konular gündeme

D. 261 – 9 Şubat 1922 tarihli oturum (Protokol No. 94)

6. Frunze'nin Ankara yolculuğu hakkındaki raporu.

D. 271 – 23 Şubat 1922 tarihli oturum (Protokol No. 102)

11. Türkiye'yle antlaşma hakkında.

D. 272 – 25 Şubat 1922 tarihli oturum (Protokol No. 103)

7. Türkiye'ye antlaşma gereği talep edilen toplam tutarın ödenmesi hakkında. (Protokol 102, Madde 11)

D. 273 – 27 Şubat 1922 tarihli oturum (Protokol No. 104)

9. Türkiye'ye antlaşma gereği talep edilen toplam tutarın ödenmesi hakkında. (Çiçerin, Sokolnikov²⁰) (Protokol 103, Madde 7)

D. 285 – 23 Mart 1922 tarihli oturum (Protokol No. 116)

5. Türkiye hakkında. (Aralov'un²¹ telgrafı) (Çiçerin, Litvinov²²)

alınmaz. Ancak Sovyet Dışişleri, Türkiye'nin Konferans'a çağırılması için çaba gösterir. Bkz. Mehmet Perinçek, age, s.137 vd.

²⁰ Grigori Yakovleviç (Brilliant) Sokolnikov (1888-1939), RSFSC ve SSCB Maliye Halk Komiseri (1922-26); SSCB Devlet Planlama Komitesi Başkan Yardımcısı (1926-28); Bütün Rusya Petrol Ticareti Tekeli Başkanı (1928-29); Büyük Britanya Büyükelçisi (1929-32); Dışişleri Halk Komiser Yardımcısı (Mayıs 1933-Mayıs 1934); SSCB Orman Sanayi Halk Komiser Birinci Yardımcısı (Mayıs 1935-Temmuz 1936); BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu yedek üyesi (1924-25); Politbüro üyesi (1917-19, 1922-30); BKP (b) Merkez Komitesi yedek üyesi (1930-36). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.686.

²¹ Semyen İvanoviç Aralov (1880-1960), Birinci Dünya Savaşı'nda Rus-Alman cephesinde çarpıştı. 1917 Şubat devrimi sırasında cephedeki askerlerin devrimci hareketlerine aktif olarak katıldı. Birçok sefer ordu komitelerine seçildi. General Kornilov'un, devrim hareketine karşı hazırladığı gerici ayaklanmanın bastırılmasına katıldı.

S.İ. Aralov, Ekim devrimi günlerinde, İkinci Sovyet kongresinde ordu delegesi olarak katıldı. 1918 yılında, doğrudan doğruya Lenin'in emriyle Milli Savunma Halk Komiserliği Harekât Şubesi Başkanlığı'na getirildi ve Lenin'in önderliği altında, Kızıl Ordu'da ilk alay ve tümenlerin kurulması işiyle uğraştı. Sovyet Askerî İstihbaratı'nın ilk başkanı oldu. Aralov, yabancı devletlerin askerî müdahaleleri sırasında ve iç savaş yıllarında Güneybatı Cephesi'nde 12. Ordu'da Askerî Devrim Konseyi üyesi olarak bulundu. 1920 yılında Polonya ile silah bırakmayı imzalayan kurulun başkanlığını yaptı. Litvanya elçisi iken 1921 yılında Lenin'in isteğiyle Ankara büyükelçiliğine atandı. Bu görevini iki yıl boyunca sürdürdü. Görevi sırasında Mustafa Kemal'le çok iyi dostluk ilişkileri kurdu ve Sovyet Rusya-Kemalist Türkiye ilişkilerinin gelişmesinde çok önemli bir rol oynadı. Hatta bazı Avrupa gazeteleri onun, Türkiye'nin Heyeti Vekile'ye bile kabul edildiğini yazdı. Onun için Türkiye'de Mustafa Kemal'den sonra en popüler insan deniyordu. Sovyet Rusya'ya döndükten sonra bir dönem Dışişleri Halk Komiser Yardımcılığı görevinde bulundu. 1928 yılında Dışişleri Halk Komiserliği'nden ayrıldı. İkinci Dünya Savaşı'na gönüllü olarak katıldı ve yaralandı. Bkz. S.İ. Aralov, Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları, Burçak Yayınevi, İstanbul, 1967, s.9 vd.;

D. 290 – 27 Nisan 1922 tarihli oturum (Protokol No. 4)

2. Türkiye hakkında. (Karahan²³)

D. 293 – 18 Mayıs 1922 tarihli oturum (Protokol No. 7)

10. Türkistan-Buhara olayları hakkında. (Stalin)²⁴

D. 296 – 8 Haziran 1922 tarihli oturum (Protokol No. 10)

18. İslam'ın Devrimci Örgütü Merkez Komitesi'nin teslim olması talebinin iletilmesi için Enver'e bir komisyon gönderilmesi önerisi. (Çiçerin'in 27.V. tarihli telgrafı)

D. 304 – 20 Temmuz 1922 tarihli oturum (Protokol No. 18)

2. Türkiye hakkında. (Karahan)

3. Türkiye'ye silah yardımı hakkında. (Karahan)

D. 308 – 17 Ağustos 1922 tarihli oturum (Protokol No. 22)

8. Cemal²⁵ ve Taşnaklar hakkında. (Stalin²⁶, Karahan)

Grace M. Ellison, Bir İngiliz Kadını Gözüyle Kuva-i Milliye Ankarası, Milliyet Yayınları, Ocak 1973, s.151; Leonid-Friedrich, Ankara 1922, Kaynak Yayınları, Haziran 1985, s.40; Bülent Gökay, age, s.143; Samet Ağaoğlu, Sovyet Rusya İmparatorluğu, Baha Matbaası, İstanbul, 1967, s.169. Ayrıca Türkiye'deki faaliyetleriyle ilgili bkz. Mehmet Perinçek, age, s.130 vd.

²² Maksim Maksimoviç Litvinov (Vallah Meyer) (1876-1951), Rus Sosyal-Demokrat Partisi içindeki faaliyetleri yüzünden, 1899-1902 yılları arasında Sibiry'a sürgünde kaldı. Daha sonra Sibiry'a'dan kaçarak İsviçre'ye geçti. 1903'teki Londra Kongresi'nde Bolşeviklerin safında yer aldı. 1921 yılında Estonya temsilciliği görevinde bulundu. 1921'den 1930'a kadar Dışişleri Halk Komiser Yardımcılığı görevinde bulundu. 1930 yılında atandığı Dışişleri Halk Komiserliği görevini 1939'a kadar sürdürdü. 1941-46 yılları arasında Dışişleri Halk Komiser Yardımcılığı, 1941-43 yıllarında ABD büyükelçiliği ve 1942-43 yıllarında da Küba elçiliği görevlerinde bulundu. 1934-1941 yılları arasında da BKP (b)'nin Merkez Komitesi üyesiydi. Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.671; Komintern Belgeleri'nde Türkiye/Kemalist Cumhuriyet, Kaynak Yayınları, 2. basım, Nisan 1994, s.47.

²³ Lev Mihayloviç Karahan (Karahanyan) (1889-1937), Dışişleri Halk Komiserliği Yürütme Kurulu üyesi (1918-34); Polonya Büyükelçisi (1921-22); Çin Büyükelçisi (1923-27); Dışişleri Halk Komiser Yardımcısı (1925-34); Türkiye Büyükelçisi (1934-37). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.665.

²⁴ Enver Paşa'nın faaliyetleri hakkında.

²⁵ Cemal Paşa.

²⁶ İosif Vissarionoviç (Cugaşvili) Stalin (1879-1953), Milletler Halk Komiseri (1917-22); Devlet Denetim Halk Komiseri, İşçi-Köylü Teftiş Halk Komiseri (1919-22); SBKP Merkez Komitesi Genel Sekreteri (1922-53); SSCB Bakanlar Kurulu Başkanı (1941-53); Devlet Savunma Komitesi Başkanı (1941-45); SSCB Silahlı Kuvvetleri Yüksek Başkomutanı (1941-47). Bkz. RGASPI Kratkiy Spravoçnik, s.258.

D. 310 – 31 Ağustos 1922 tarihli oturum (Protokol No. 24)

4. Türkiye hakkında. (Karahan)

D. 311 – 7 Eylül 1922 tarihli oturum (Protokol No. 25)

2. Türkiye hakkında. (Karahan)

D. 313 – 21 Eylül 1922 tarihli oturum (Protokol No. 27)

5. Türkiye hakkında. (Karahan)

D. 314 – 28 Eylül 1922 tarihli oturum (Protokol No. 28)

11. Türkiye hakkında. (Karahan)

D. 320 – 2 Kasım 1920 tarihli oturum (Protokol No. 34)

1. Çiçerin'e ait gündem:

a) Lozan Konferansı siyasi program taslağı hakkında.

TELEFONLA ANKET YOLUYLA

30.X.1922'de

20. Lenin'in Krasin'e²⁷ telgraf yollama önerisi: "Krasin için Krestinski'ye²⁸. İzine başlayın, zira biz, yarın Lenin tarafından Farbman'a söz verildiği üzere basında tartışmayı açıyoruz, ancak Lozan Konferansı, hala meselenin önemli bir işareti."

D. 322 – 16 Kasım 1922 tarihli oturum (Protokol No. 36)

4. Frunze'nin Rakovski'nin yerine Lozan Heyeti'ne atanması hakkında.

TELEFONLA ANKET YOLUYLA

13.XI.1922'de

18. Zinovyev'in²⁹ Ankara'daki tutuklu komünistler hakkındaki önerisi.

²⁷ Leonid Borisoviç Krasin (1870-1926), "İskra" örgütü ve RSDİP Merkez Komitesi üyesi. Ticaret ve Sanayi Halk Komiseri (1918); Ulaşım Yolları Halk Komiseri (1919); Dış Ticaret Halk Komiseri (1920-23); Fransa Büyükelçisi (1924); İngiltere Büyükelçisi (1925-26); Merkez Komitesi üyesi (1924'ten beri). Bkz. RGASPI Kratkij Spravoçnik, s.232.

²⁸ Nikolay Nikolayeviç Krestinski (1883-1938), Politbüro, Örgütlenme Bürosu üyesi, RKP (b) Merkez Komitesi Sekreteri (1919-Mart 1921); RSFSC Maliye Halk Komiseri (1918-21); RSFSC'nin Almanya Savaş Esirlerinden Sorumlu Misyonu'nun yöneticisi (Ekim 1921-Haziran 1922); Almanya Büyükelçisi (Haziran 1922-Eylül 1930); Dışişleri Halk Komiser Yardımcısı (1930-37); Adalet Halk Komiseri (Mart-Mayıs 1937). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.669.

²⁹ Grigori Yevseyeviç (Radomılski, Apfelbaum) Zinovyev (1883-1936), BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu üyesi (1917, 1921-26), Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu Başkanı (1919-26). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.663.

D. 323 – 23 Kasım 1922 tarihli oturum (Protokol No. 37)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne (NKİD) ait gündem:

c) Cemal'in ailesine yardım hakkında.

TELEFONLA ANKET YOLUYLA

18.XI.1922'de

24. Çiçerin'in Rakovski'nin hemen Lozan'a yola çıkmasıyla ilgili önerisi.
(Çiçerin'in 17.XI. tarihli mektubu)

D. 325 – 7 Aralık 1922 tarihli oturum (Protokol No. 39)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

b) Çiçerin'in Boğazlar konusunda Kemal'e baskı yapmak üzere Ankara'ya bir temsilci gönderilmesi hakkındaki önerisi.

D. 326 – 14 Aralık 1922 tarihli oturum (Protokol No. 40)

2. Lozan Konferansı hakkında. (Litvinov)

TELEFONLA ANKET YOLUYLA

8.XII.1922'de

16. Çiçerin'in Merkez Komitesi'nin Boğazlar meselesiyle ilgili talimatlarından birinin değiştirilmesine ilişkin önerisi.

D. 331 – 25 Ocak 1925 tarihli oturum (Protokol No. 45)

1. Lozan Konferansı hakkında. (Çiçerin'in önerisi)

D. 332 – 1 Şubat 1923 tarihli oturum (Protokol No. 46)

3. Orconikidze'nin Ankara hükümetine benzin gönderilmesi hakkında bilgi talebi. (12.I.1923 tarihli 359 Nolu şifreli telgraf)

D. 338 – 1 Mart 1923 tarihli oturum (Protokol No. 52)

1. Lozan Konferansı hakkında. (Stalin) (Çiçerin, Litvinov hazır bulundu)

D. 349 – 3 Mayıs 1923 tarihli oturum (Protokol No. 1)

6. Lozan hakkında. (Stalin)

D. 353 – 16 Mayıs 1923 tarihli oturum (Protokol No. 5)

5. Lozan hakkında. (Çiçerin)

D. 359 – 9 Haziran 1923 tarihli oturum (Protokol No. 11)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN TELEFONLA ANKETİ YOLUYLA

7.VI.1923'te

5. Dışişleri Halk Komiserliği'nin Kavtaradze'nin Ankara Büyükelçiliği'ne birinci sekreter olarak atanmasına ilişkin önerisi.

D. 360 – 14 Haziran 1923 tarihli oturum (Protokol No. 12)

2. Türk limanlarındaki gemilerimiz hakkında.

D. 363 – 5 Temmuz 1923 tarihli oturum (Protokol No. 15)

11. Türkiye hakkında. (Karahan)

D. 364 – 12 Temmuz 1923 tarihli oturum (Protokol No. 16)

17. Surits'e³⁰ verilecek talimatların taslağı. (5.VII.1923 tarihli 15 Nolu Politbürosunun kararı, Madde 11) (Karahan, Krasin) [Türkiye hakkında]

D. 366 – 19 Temmuz 1923 tarihli oturum (Protokol No. 18)

1. Boğazlar sözleşmesi hakkında. (Çiçerin)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN TELEFONLA ANKETİ YOLUYLA

18.VII.1923'te

10. Stalin'in 19.VII.1923 tarihli Politbüro oturumunda iki ertelenemez meselenin (1. Boğazlar sözleşmesi hakkında, 2. İoffe'nin mektubu hakkında) dinlenmesi için 17.VII.1923 tarihli Politbüro kararının değiştirilmesi önerisi.

D. 367 – 27 Temmuz 1923 tarihli oturum (Protokol No. 19)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN TELEFONLA ANKETİ YOLUYLA

24.VII.1923'te

³⁰ Yakov Zaharoviç Surits (1882-1952), Afganistan Büyükelçisi (1919-21); Dışişleri Halk Komiserliği'nin Türkistan sorumlusu (1921-22); Norveç Büyükelçisi (1922-23); Türkiye Büyükelçisi (1923-34); Almanya Büyükelçisi (1934-37); Fransa Büyükelçisi (1937-40); Dışişleri Halk Komiserliği'nin merkez organında görevli (1940-45); Brezilya Büyükelçisi (1945-47). Surits, Türkiye'deki kordiplomatığın en kıdemli üyesidir ve kordiplomatik duayeni olarak bilinir. Surits, Türkiye'deki görevinden itibaren Politbüro ile Dışişleri Halk Komiserliği'nin en çok önem verdiği diplomatlardan biri olacaktır. 1933 yılında da Lenin nişanıyla ödüllendirilecektir. Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.47, 688. Bkz. Joseph C. Grew, Atatürk ve Yeni Türkiye, Gündoğan Yayınları, Kasım 2002, s.41; John Grew, Atatürk ve İnönü/ İlk ABD Büyükelçisi'nin Türkiye Hatıraları, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık AŞ, Şubat 2000, s.79; 13.VI.1933 tarihli Politbüro, Protokol No. 139, Madde 90/73. Surits'in Türkiye'deki faaliyetleriyle ilgili bkz. Mehmet Perinçek, age, s.164 vd.

48. Sekreterliğin 23.VII.1923 tarihli Potemkin'in³¹ İstanbul'daki Kendi Ülkesine Geri Dönme Komisyonu başkanlığına atanması hakkındaki kararı.

D. 370 – 9 Ağustos 1923 tarihli oturum (Protokol No. 22)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem.

a) Politbüro komisyonunun Türkiye'yle ticarete ilişkin raporu. (12.VII.1923 tarihli 16 Nolu Politbürosunun kararı, Madde 17) (Çiçerin ve Krasin)

D. 375 – 23 Ağustos 1923 tarihli oturum (Protokol No. 27)

13. Myasnikov'un Transkafkasya Devlet Ticaret Temsilciliği'nin İstanbul bürosu hakkındaki telgrafı.

D. 385 – 3 Ekim 1923 tarihli oturum (Protokol No. 37)

29. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

a) Türkiye hakkında. (Kopp, Litvinov)

D. 391 – 10 Kasım 1923 tarihli oturum (Protokol No. 43)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

a) Boğazlar Komisyonu temsilcisi üzerine.

D. 395 – 22 Kasım 1923 tarihli oturum (Protokol No. 47)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem.

f) Türkiye'den gelen Ermeni göçmenler hakkında. (Litvinov)

g) Türkiye hakkında. (Litvinov)

D. 397 – 29 Kasım 1923 tarihli oturum (Protokol No. 49)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem.

b. Türkiye hakkında. (Çiçerin, Litvinov, Krasin)

³¹ Vladimir Petroviç Potemkin (1874-1946), İstanbul Başkonsolosu (1924-26); Türkiye Büyükelçiliği Danışmanı (1926-28); Yunanistan Büyükelçisi (Kasım 1929-Eylül 1932); İtalya Büyükelçisi (Eylül 1932-Kasım 1934); Fransa Büyükelçisi (Kasım 1934-Nisan 1937); Dışişleri Halk Komiser Yardımcısı (1937-40); RSFSC Eğitim Halk Komiseri (1940-46); SSCB Bilimler Akademisi Başkanı (1943-46). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.679. Ayrıca Potemkin'in başkanlığındaki bir kurul tarafından hazırlanmış ve Türkçeye de çevrilmiş Uluslararası İlişkiler Tarihi adlı bir eser de vardır.

D. 406 – 29 Aralık 1923 tarihli oturum (Protokol No. 58)

3. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem.

g) Türkiye'yle ticaret antlaşması hakkında. (29.XI tarihli, 49 Nolu Politbüro, Madde 1b) (Çiçerin, Krasin, Tsyurupa³², Surits)

D. 421 – 26 Şubat 1924 tarihli oturum (Protokol No. 73)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

25.II.1924'te

14. Anikeyev'in SSCB'nin Türkiye Ticaret Temsilcisi olarak atanması hakkında. (18.II.1924 tarihli 73 Nolu Örgütlenme Bürosu'nun kararı, Madde 10)

15. İstanbul Başkonsolosu olarak V. P. Potemkin'in atanması hakkında. (18.II.1924 tarihli 73 Nolu Örgütlenme Bürosu'nun kararı, Madde 23)

16. İzmir ve Trabzon konsoloslukları hakkında. (18.II.1924 tarihli 73 Nolu Örgütlenme Bürosu'nun kararı, Madde 21)

D. 425 – 13 Mart 1924 tarihli oturum (Protokol No. 77)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

f) SSCB'nin Türkiye Ticaret Temsilciliği hakkında. (Krasin, Çiçerin)

g) İzmir ve Trabzon konsoloslukları hakkında. (10.III tarihli 79 Nolu Örgütlenme Bürosu'nun kararı, Madde 17) (Molotov³³, Çiçerin)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

8.III.1924'te

15. Cerjinski'nin³⁴ İstanbul'a giden İvanov heyetiyle ilgili 10.III.1924 tarihli önerisi.

³² Aleksandr Dmitriyeviç Tsyurupa (1870-1928), "İskra" örgütü üyesi. İşe Halk Komiser Yardımcısı ve Komiseri (1917-21); Halk Komiserleri Kurulu ve Emek ve Savunma Konseyi Başkan Yardımcısı; İşçi-Köylü Teftiş Halk Komiseri (1922-23); SSCB Devlet Planlama Komitesi Başkanı (1923-25); Dış ve İç Ticaret Halk Komiseri, BKP (b) Merkez Komitesi üyesi (1925'ten beri) Bkz. RGASPI Kratkij Spravoçnik, s.265.

³³ Vyaçeslav Mihayloviç (Skryabin) Molotov (1890-1986), RKP (b)-BKP (b) Merkez Komitesi Sekreteri (1921-30); BKP (b)-SBKP Politbüro üyesi (1926-57); SSCB Halk Komiserleri Kurulu Başkanı (1930-41); SSCB Halk Komiserleri Kurulu (Bakanlar Kurulu) Birinci Başkan Yardımcısı (1941-57); Dışişleri Halk Komiseri (Bakanı) (1939-49, 1953-56). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.675.

³⁴ Feliks Edmundoviç Cerjinski (1877-1926), Askeri Devrim Merkezi ve Petrograd Askeri Devrim Komitesi üyesi (1917); Olağanüstü Komite (Çeka) ve Birleşik Devlet Siyasi Yönetimi (OGPU) Başkanı (1917-26); İçişleri Halk Komiseri (1919-23); Ulaşım Yolları Halk Komiseri (1921-24); Bütün Rusya Halk Ekonomisi Yüksek Konseyi Başkanı (1924-26); RKP (b)-BKP

D. 438 – 15 Mayıs 1924 tarihli oturum (Protokol 90)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

G. Türkiye hakkında. (Çiçerin, Krasin)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

15.V.1924'te

33. Ankara Büyükelçiliği Birinci Sekreteri hakkında. (13.V.1924 tarihli 93 Nolu Örgütlenme Bürosu)

D. 443 – 12 Haziran 1924 tarihli oturum (Protokol No. 3)

4. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

D. Türkiye hakkında (15.V. tarihli 90 Nolu Politbürosu'nun kararı, Madde 1G) (Çiçerin, Krasin, Radek³⁵, Menjinski³⁶)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

12.VI.1924'te

34. Dışişleri Halk Komiserliği'nin R. B. Roşal'in SSCB'nin Kars (Türkiye) Konsolosu olarak atanması hakkındaki talebi. (Örgütlenme Bürosu'nun 6.VI.1924 tarihli kararı)

D. 444 – 19 Haziran 1924 tarihli oturum (Protokol No. 4)

3. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

A. Türkiye hakkında. (12.VI. tarihli Politbüro, Protokol No. 3, Madde 4D) (Çiçerin, Krasin, Menjiski, Radek, Kopp)

D. 445 – 27 Haziran 1924 tarihli oturum (Protokol No. 5)

6. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

(b) Merkez Komitesi Politbürosu yedek üyesi (1924-26). Bkz. RGASPI Kratkij Spravočnik, s.222.

³⁵ Karl Bergardoviç (Sobelson) Radek (1885-1939), Bund ve RSDİP üyesi (1901-17); RKP (b) üyesi (1920'den beri); Dışişleri Halk Komiserliği sorumlu görevlisi (1917-19); Dışişleri Halk Komiserliği Merkez Avrupa Dairesi Müdürü, Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu üyesi (1921-24); 1927 yılında BKP (b)'den çıkarıldı, 1929'da yeniden kabul edildi. İzvestiya gazetesinin yazı kurulu üyesi (Ağustos 1930-36); BKP (b) Merkez Komitesi Uluslararası Enformasyon Bürosu Müdürü (Nisan 1932-Eylül 1936). O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.681.

³⁶ Vyacheslav Rudolfoviç Menjinski (1874-1934), RSFSC Maliye Halk Komiseri (1917-19); Ukrayna SSC İşçi-Köylü Teftiş Halk Komiseri (1919); Çeka Prezidyumu üyesi (1919'dan beri); Çeka Başkan Yardımcısı (1923-26); OGPU Başkanı (1926-34); BKP (b) Merkez Komitesi üyesi (1927-34). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.674.

D. Emek ve Savunma Konseyi'nin (STO) Türkiye'yle yakınlaşma temelinde yürütülen ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi hakkındaki raporu. (19.VI. tarihli Politbüro, Protokol No. 4, Madde 3A) (Tsyurupa, Çiçerin, Krasin)

D. 452 – 24 Temmuz 1924 tarihli oturum (Protokol No. 12)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

24.VII.1924'te

21. Dışişleri Halk Komiserliği'nin N. A. Raviç'in SSCB'nin Erzurum Konsoloslğunun onaylanması talebi. (Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 16, Madde 27)

D. 464 – 18 Eylül 1924 tarihli oturum (Protokol No. 24)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

F. Türkiye hakkında. (Çiçerin, Hloplyankin, Ganetski³⁷)

D. 470 – 23 Ekim 1924 tarihli oturum (Protokol No. 30)

6. Türkiye'de kibrit üretimine ilişkin imtiyaz sözleşmesi hakkında. (Krasin, Pyatakov, Sokolnikov)

D. 474 – 13 Kasım 1924 tarihli oturum (Protokol No. 34)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

E. Türkiye hakkında. (Çiçerin, Sokolnikov, Krasin)

D. 477 – 25 Kasım 1924 tarihli oturum (Protokol No. 37)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

25.XI. 1924'te

9. Dışişleri Halk Komiserliği'nin K. A. Krjimini'nin Türkiye'deki Kendi Ülkesine Geri Dönme Komisyonu'ndaki SSCB birlik heyeti başkanlığının onaylanması talebi. (21.XI.1924 tarihli 44 Nolu Örgütlenme Bürosu'nun kararı, Madde 53)

³⁷ Yakov Stanislavoviç (Fryurstenberg) Ganetski (1879-1937), RSDİP Merkez Komitesi üyesi (1908-09); Letonya Büyükelçisi ve Ticaret Temsilcisi (1920-21); Dışişleri Halk Komiserliği Yürütme Kurulu üyesi (1921-23); Dış Ticaret Halk Komiserliği Yürütme Kurulu üyesi (1920, 1923-30); Halk Ekonomisi Yüksek Konseyi Prezidyumu üyesi (1930-32); RSFSC Eğitim Bakanlığı Yürütme Kurulu üyesi (1932-34); Devrim Müzesi Müdürü (1935-37). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.658.

D. 479 – 4 Aralık 1924 tarihli oturum (Protokol No. 39)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

4.XII.1924'te

41. Dışişleri Halk Komiserliği'nin Şeyh-Zaman-İsah-Musa'nın Türkiye Büyükelçiliği ataşeliğinin onaylanması talebi. (Antipov³⁸)

D. 480 – 11 Aralık 1924 tarihli oturum (Protokol No. 40)

3. Türkiye'de kibrit üretimine ilişkin imtiyaz sözleşmesi hakkında. (Pyatakov)

D. 484 – 3 Ocak 1925 tarihli oturum (Protokol No. 43)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

2.I.1925'te

28. Dışişleri Halk Komiserliği'nin Y. V. Maltsov'un Türkiye Sınır Komisyonu'ndaki birlik heyeti başkanlığının onaylanması talebi.

D. 485 – 15 Ocak 1925 tarihli oturum (Protokol No. 45)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

H. Türkiye hakkında. (Çiçerin, Frunze) – *Özel Dosya*

D. 489 – 19 Şubat 1925 tarihli oturum (Protokol No. 49)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

19.II.1925'te

40. SSCB-Türkiye sınır karma komisyonu heyetinin oluşumu hakkında. (13.II.1925 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 64, Madde 33)

D. 502 – 7 Mayıs 1925 tarihli oturum (Protokol No. 62)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

7.V.1925'te

36. Türkiye'de askeri ve sivil radyo tesisi kurulması hakkında. (Pyatakov)

³⁸ Nikolay Kirilloviç Antipov (1894-1938), RKP (b) Moskova Şehir Komitesi Sekreteri (1923-24); RKP (b) Örgütlenme-Dağıtım Dairesi Müdürü (1924-25); Ural Bölge Komitesi Sekreteri (1926); RKP (b) Merkez Komitesi üyesi (1924-37); BKP (b) Leningrad Şehir Komitesi İkinci Sekreteri (1926-27); SSCB Posta ve Telgraf Halk Komiseri (1928-31); İşçi-Köylü Teftiş Halk Komiser Yardımcısı ve BKP (b) Merkez Komitesi Prezidyumu üyesi (Mart 1931-34); SSCB Halk Komiserleri Kurulu bünyesindeki Kurul Kontrol Komisyonu Başkan Yardımcısı, Başkanı (1934-37); Bütün Birlik Beden Eğitimi Konseyi Başkanı (1932-34); SSCB Halk Komiserleri Kurulu Başkan Yardımcısı (1935-37). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.649.

D. 504 – 21 Mayıs 1925 tarihli oturum (Protokol No. 64)

2. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

L. Ahalkalak Müslümanlarının Türkiye'ye taşınması hakkında. (Çiçerin; Eliava³⁹)

D. 505 – 4 Haziran 1925 tarihli oturum (Protokol No. 65)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

27.V.1925'te

34. Ahalkalak Müslümanlarının Türkiye'ye taşınması hakkında.

D. 508 – 25 Haziran 1925 tarihli oturum (Protokol No. 68)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

G. Türkiye ve İran hakkında. (Çiçerin) – *Özel Dosya*

J. SSCB'nin Türkiye Büyükelçiliği danışmanı ve birinci sekreteri hakkında. (13.VI.1925 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 85) (Çiçerin, Andreyev⁴⁰)

³⁹ Şalva Zuraboviç Eliava (1883-1937), 11. Ordu Devrimci Askeri Sovyet üyesi, Türkistan Cephesi Devrimci Askeri Sovyet üyesi, RSFSC Türkiye Büyükelçisi (1919-20); RSFSC Bütün Rusya Merkez Yürütme Kurulu ve Milletler Halk Komiserliği Türk Komisyonu Başkanı, Gürcistan SSC Milletler Halk Komiserliği Başkanı (1923-27); SSCB İç ve Dış Ticaret Halk Komiser Yardımcısı (1929-36); SSCB Hafif Sanayi Halk Komiser Yardımcısı (1936). Eliava, Türkiye'ye atanmasına rağmen hastalığından dolayı bu görevi yerine getiremez. Türkiye Komünist Fırkası'nın BMM hükümetine gönderdiği bir raporda ise "Türk muhabbi" olduğu ve Türkistan'da çalıştığı zaman Türk dostluğunu fiilen gösterdiği belirtilmektedir. Cemal Paşa, Moskova'dan Halil Paşa'ya ve Mustafa Kemal'e yolladığı mektupta Eliava'dan "namuskâr, mesleğinde sabit, kadem ve ciddi bir kişi" olarak bahseder. Eliava'nın Milli Mücadelenin daha ilk günlerinde Türkiye'ye de gelip bazı görüşmeler yaptığına dair iddialar da vardır. Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.696; Dokümanı Vneşney Politiki SSR, c.3, s.661; ATASE, A.6/2865, Kl.851, D.13/54, F.95'ten aktaran: Yavuz Aslan, Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, s.75; Ali Fuat Cebesoy, Moskova Hatıraları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982, s.61; Mehmet Perinçek, age, 48 vd.

⁴⁰ Andrey Andreyeviç Andreyev (1895-1971), Bütün Birlik Sendikaları Merkez Konseyi Sekreteri (1920-22); Demiryolu İşçileri Sendikası Merkez Komitesi Başkanı (1922-28); BKP (b) Kuzey Kafkasya Bölgesi Sekreteri (1928-30); BKP (b) Merkez Komitesi Sekreteri (1924-25, 1935-46); BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu yedek üyesi (1926-30); BKP (b) Merkez Denetim Komisyonu Başkanı, Halk Komiserleri Kurulu ve Emek ve Savunma Konseyi Başkan Yardımcısı (1930-31); Ulaşım Yolları Halk Komiseri (1931-35); Tarım Halk Komiseri (1943-45); SSCB Bakanları Kurulu Başkan Yardımcısı (1946-53). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.649.

D. 516 – 22 Ağustos 1925 tarihli oturum (Protokol No. 76)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

18.VIII.1925'te

8. Türkiye hakkında. (25.VI.1925 tarihli Politbüro, Protokol No. 68, Madde 1G)
(Çiçerin)**D. 519 – 17 Eylül 1925 tarihli oturum (Protokol No. 79)****POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

17.IX.1925'te

34. Türkiye ticaret temsilci yardımcısı hakkında. (7.IX.1925 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 106, Madde 11)

D. 523 – 15 Ekim 1925 tarihli oturum (Protokol No. 83)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

15.X.1925'te

40. Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin (NKVT) Lizarev'in Türkiye (İstanbul) Ticaret Temsilci Yardımcılığı'na atanmasına ilişkin talebi. (13.X.1925 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 115, Madde 2)

D. 532 – 26 Kasım 1925 tarihli oturum (Protokol No. 92)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

A. Türkiye hakkında. (Litvinov, Aralov, Petrov, Surits) – *Özel Dosya***D. 536 – 25 Aralık 1925 tarihli oturum (Protokol No. 96)**

2. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

B. Türkiye'yle antlaşma hakkında. (26.XI.1925 tarihli Politbürosu, Protokol No. 92, Madde 1A)

D. 537 – 7 Ocak 1926 tarihli oturum (Protokol No. 1)

9. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

H. Türkiye hakkında. (25.XII.1925 tarihli Politbürosu, Protokol No. 96, Madde 2B)

20. Türkiye petrol tekeli hakkında. (Krasin)

D. 538 – 11 Ocak 1926 tarihli oturum (Protokol No. 2)

8. Türkiye petrol tekeli hakkında. (7.I.1926 tarihli Politbürosu, Protokol No. 1, Madde 20) (Lomov⁴¹, Krasin)

D. 539 – 14 Ocak 1926 tarihli oturum (Protokol No. 3)

11. Türkiye petrol tekeli hakkında. (11.I.1926 tarihli Politbürosu, Protokol No. 2, Madde 8) (Lomov, Stomonyakov⁴²)

D. 543 – 25 Ocak 1926 tarihli oturum (Protokol No. 7)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

25.I.1926'da

5. SSCB'nin Türkiye Büyükelçiliği birinci sekreteri hakkında. (23.I.1926 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 4)

D. 544 – 28 Ocak 1926 tarihli oturum (Protokol No. 8)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

28.I.1926'da

21. İşçi-Köylü Kızıl Ordusu (RKKK) karargahının askeri ataşelerin onaylanması talebi:

a) Türkiye Büyükelçiliği'ne G. K. Vaskonov.

D. 550 – 11 Mart 1926 tarihli oturum (Protokol No. 14)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

6.III.1926'da

32. Türkiye hakkında. (Kuybışev⁴³)

⁴¹ Georgi İppolitoviç (Oppokov) Lomov (1888-1938), BKP (b) Merkez Komitesi yedek üyesi (1925-27); BKP (b) Merkez Komitesi üyesi (1927-34); "Donugol" Derneği Yönetim Kurulu Başkanı, Ukrayna KP (b) Merkez Komitesi Politbüro üyesi (1926-29); SSCB Devlet Planlama Komitesi Başkan Yardımcısı (1931-33); SSCB Halk Komiserleri Kurulu bünyesindeki Kurul Kontrol Komisyonu Bürosu üyesi (1934-37). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.672.

⁴² Boris Spiridonoviç Stomonyakov (1882-1941), Almanya Büyükelçisi (1921-25); Dış Ticareti Halk Komiser Yardımcısı (1924-25); Dış Ticaret Halk Komiserliği Yürütme Kurulu üyesi (1923-26); Dışişleri Halk Komiserliği Yürütme Kurulu üyesi (1926-34); Dışişleri Halk Komiser Yardımcısı (1934-37). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.687.

⁴³ Valerian Vladimiroviç Kuybışev (1888-1935), RKP (b)-BKP (b) Merkez Komitesi üyesi (1921-22, 1927-35); Merkez Denetim Komisyonu üyesi (1923-27); RKP (b) Merkez Komitesi Sekreteri (1922-23); BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu üyesi (1927-35); SSCB Devlet Planlama Komitesi Başkanı, Halk Komiserleri Kurulu ve Emek ve Savunma Konseyi Başkanı (Kasım 1930-Nisan 1934); Kurul Kontrol Komisyonu Başkanı (Şubat 1934-Ocak 1935); Halk

D. 567 – 14 Haziran 1926 tarihli oturum (Protokol No. 33)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

8.VI.1926'da

7. Türkiye hakkında (Çiçerin)

D. 569 – 24 Haziran 1926 tarihli oturum (Protokol No. 35)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

E. Dışişleri Halk Komiserliği'nin Kemal Paşa'ya telgrafı hakkında. (Zinovjev, Çiçerin)

D. 579 – 5 Ağustos 1926 tarihli oturum (Protokol No. 45)

2. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

D. Türkiye hakkında. (Çiçerin)

D. 580 – 12 Ağustos 1926 tarihli oturum (Protokol No. 46)

2. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

C. Türkiye hakkında. (5.VIII.1926 tarihli Politbürosu, Protokol No. 45, Madde 2D) (Menjinski, Litvinov)

D. 584 – 2 Eylül 1926 tarihli oturum (Protokol No. 50)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:

C. Türkiye'yle ticaret antlaşması hakkında. (Çiçerin, Mikoyan⁴⁴)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

2.IX.1926'da

25. SSCB'nin Türkiye Büyükelçiliği danışmanı hakkında. (30.VIII.1926 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 54, Madde 13)

Komiserleri Kurulu Başkan Birinci Yardımcısı (Mayıs 1934-Ocak 1935). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.669 vd.

⁴⁴ Anastas İvanoviç Mikoyan (1895-1978), RKP (b)-BKP (b)-SBKP Merkez Komitesi üyesi (1923-76); Merkez Komitesi Politbürosu yedek üyesi (1926-35); üyesi (1935-66); SSCB İç ve Dış Ticaret Halk Komiseri (1926-30); İkmal Halk Komiseri (1930-34); Besin Sanayi Halk Komiseri (1934-38); Dış Ticaret Halk Komiseri (Bakanı) (1938-49); Halk Komiserleri Kurulu (Bakanlar Kurulu) Başkan Yardımcısı, Birinci Yardımcısı (1937-64); SSCB Devlet Savunma Komitesi üyesi (1942-45); SSCB Yüksek Konseyi Prezidyumu Başkanı (1964-65). Bkz. RGASPI Kratkiy Spravočnik, s.245 vd.

D. 590 – 30 Eylül 1926 tarihli oturum (Protokol No. 56)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:
- C. Kürtler hakkında (Çiçerin, Ter-Gabrielyan)

D. 595 – 14 Ekim 1926 tarihli oturum (Protokol No. 61)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:
- D. Türkiye hakkında. (Çiçerin)

D. 597 – 20 Ekim 1926 tarihli oturum (Protokol No. 63)

1. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:
- B. Türkiye hakkında. (14.X.1926 tarihli Politbüro, Protokol No. 61, Madde 1D) (Çiçerin)

D. 613 – 24 Ocak 1927 tarihli oturum (Protokol No. 80)

5. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:
- B. Türkiye hakkında. (Litvinov)

D. 614 – 27 Ocak 1927 tarihli oturum (Protokol No. 81)

17. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem:
- C. Türkiye hakkında. (24.I.1927 tarihli Politbüro, Protokol No. 80, Madde 5B)

D. 616 – 3 Şubat 1927 tarihli oturum (Protokol No. 83)

10. Türkiye hakkında. (27.I.1927 tarihli Politbüro, Protokol No. 81, Madde 17C)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

3.II.1927'de

25. V. H. Aussem'im [SSCB'nin Türkiye Ticaret Temsilcisi] faaliyetleri hakkında. (01.II.1927 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 89, Madde 17)

D. 617 – 5 Şubat 1927 tarihli oturum (Protokol No. 84)

23. Türkiye hakkında. (kapalı oturum) – *Özel Dosya*

D. 623 – 10 Mart 1927 tarihli oturum (Protokol No. 90)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

7.III.1927'de

19. Türkiye hakkında. (Karahana) – *Özel Dosya*

D. 628 – 16 Nisan 1927 tarihli oturum (Protokol No. 95)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

17. Dışişleri Halk Komiserliği'nin Surits'in (SSCB'nin Türkiye Büyükelçisi) hastalığı dolayısıyla 3 aylığına izne ayrılmasına müsaade edilmesi talebi. (09.IV.1927 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 104, Madde 14)

D. 636 – 26 Mayıs 1927 tarihli oturum (Protokol No. 105)

8. Türkiye hakkında. (Unşliht⁴⁵) – *Özel Dosya*

D. 644 – 14 Temmuz 1927 tarihli oturum (Protokol No. 117)

1. Safarov'un Örgütlenme Bürosu'nun İstanbul'daki göreviyle ilgili aldığı kararı protestosu. (4.VII.1927 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 127, Madde 17)

D. 648 – 25 Ağustos 1927 tarihli oturum (Protokol No. 121)

18. Troçki, Zinovyev ve Smigli'nin Safarov'la ilgili açıklamaları.

D. 649 – 1 Eylül 1927 tarihli oturum (Protokol No. 122)

7. Türkiye hakkında. (Karahan, Unşliht) – *Özel Dosya*

8. Kemal'in kitabının yayımlanması hakkında. (Karahan)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

26.VIII.1927'de

22. Safarov hakkında.

23. Troçki, Zinovyev ve Smigli'nin Safarov'la ilgili açıklamaları. (25.VIII.1927 tarihli Politbüro, Protokol No. 121, Madde 18) [Safarov'un İstanbul'a görevlendirilmesi hakkında]

D. 657 – 27 Ekim 1927 tarihli oturum (Protokol No. 132)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

27.X.1927'de

22. Safarov'un yolculuğu hakkında. [İstanbul'a]

⁴⁵ İosif Stanislavoviç Unşliht (1879-1938), Petrograd Askeri Devrim Komitesi üyesi (1917); İçişleri Halk Komiserliği Yürütme Kurulu üyesi (1917-18); Litvanya ve Belarus Savaş Halk Komiseri (1918); XVI. Ordu Devrimci Askeri Sovyet üyesi (1919-21); Çeka-OGPU Başkan Birinci Yardımcısı (1921-23); Kara ve Deniz Kuvvetleri Halk Komiser Yardımcısı, SSCB Devrimci Askeri Sovyet Başkanı (1926-Mayıs 1930); Bütün Rusya Halk Ekonomisi Yüksek Konseyi Başkanı Yardımcısı (Haziran-Aralık 1930); Devlet Planlama Komitesi Başkan Yardımcısı (Aralık 1930-33); Sivil Hava Filosu Genel Müdürü (Eylül 1933-35); SSCB Merkez Yürütme Kurulu Sekreteri (1935-37). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.691 vd.

D. 658 – 3 Kasım 1927 tarihli oturum (Protokol No. 133)

9. Ferdi⁴⁶ hakkında. (Buharin⁴⁷)

D. 659 – 10 Kasım 1927 tarihli oturum (Protokol No. 134)

9. Türkiye hakkında. (1.IX.1927 tarihli Politbüro, Protokol No. 122, Madde 7)

D. 662 – 30 Kasım 1927 tarihli oturum (Protokol No. 138)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

30.XI.1927'de

24. SSCB'nin Türkiye Ticaret Temsilciliği hakkında. (29.XI.1927 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 156, Madde 24d)

D. 666 – 29 Aralık 1927 tarihli oturum (Protokol No. 3)

3. Türkiye hakkında. (Çiçerin, Şeboldayev, Vihman) – *Özel Dosya*

D. 669 – 19 Ocak 1928 tarihli oturum (Protokol No. 6)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

19.I.1928'de

43. SSCB Devrimci Askeri Sovyet'in L. V. Antsino-Çikunski'nin Türkiye deniz kuvvetleri ataşeliğinin onaylanması talebi. (16.I.1928 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 7, Madde 26)

D. 679 – 29 Mart 1928 tarihli oturum (Protokol No. 17)

5. SSCB, Türkiye, İtalya ve Yunanistan arasındaki pakt hakkında. (Çiçerin) – *Özel Dosya*

D. 698 – 2 Ağustos 1928 tarihli oturum (Protokol No. 36)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

2.VIII.1928'de

⁴⁶ TKP Genel Sekreteri Şefik Hüsnü'nün (Deymer) Komintern'deki adı.

⁴⁷ Nikolay İvanoviç Buharin (1888-1938), RSDİP (b)-RKP (b)-BKP (b) Merkez Komitesi üyesi (1917-34); BKP (b) Merkez Komitesi yedek üyesi (1934-37); BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu üyesi (1924-Kasım 1929); Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu üyesi (1920'li yıllar); "Pravda" gazetesi redaktörü (1918-29); Bütün Rusya Halk Ekonomisi Yüksek Konseyi Prezidyumu üyesi (1929-32); Ağır Sanayi Halk Komiserliği Yürütme Kurulu üyesi (1932-34); "İzvestiya" gazetesi sorumlu redaktörü (Şubat 1934-Şubat 1937). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.655 vd.

41. SSCB Devrimci Askeri Konseyi'nin Deniz Kuvvetleri Ataşesi A. A. Sobolev'in Türkiye'den İsviçre'ye geçişinin onaylanması talebi. (1.VIII.1928 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 53, Madde 12)

D. 722 – 17 Ocak 1929 tarihli oturum (Protokol No. 60)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

17.I.1929'da

44. Dışişleri Halk Komiserliği Yürütme Kurulu'nun K. N. Yust'un⁴⁸ SSCB'nin Türkiye Büyükelçiliği Birinci Sekreterliği'nin onaylanması önerisi. (14.I.1929 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 93, Madde 21)

D. 727 – 21 Şubat 1929 tarihli oturum (Protokol No. 65)

4. Türkiye hakkında ve Polonya'yla pakt hakkında. (Litvinov, Karahan) – *Özel Dosya*

POLİTBÜRO KARARLARI

18.II.1929'da

26. Türkiye hakkında. (Karahan) – *Özel Dosya*

D. 734 – 11 Nisan 1929 tarihli oturum (Protokol No. 72)

8. SSCB'nin Türkiye ve İran arasındaki sınır meselesinin çözümüne katılması hakkında. (Karahan)

D. 739 – 9 Mayıs 1929 tarihli oturum (Protokol No. 79)

8. Türkiye'yle ticari anlaşma hakkında. (Karahan, Hinçuk⁴⁹)

⁴⁸ Konstantin N. Yust, Kurtuluş Savaşı yıllarında kurulan Rusya Haberleşme Bürosu'nun başkan yardımcısıdır. 1922 yılının ikinci yarısında Batum'da Sovyet Rusya'nın konsolosu olarak görev yapar. Yust, daha sonra Ankara'ya büyükelçiliğin basın bürosuna atanır. Yust'un Türkçe'ye de çevrilmiş olan Kemalist Anadolu Basını isimli bir çalışması da bulunmaktadır. Bkz. Mehmet Perinçek, age, s.70 vd.; Dr. İbrahim Tali Bey'in Günlüğü, hazırlayanlar: Erdal Aydoğan-Şaban Ortak, Arba Yayınları, İstanbul, Kasım 2000; K. Yust, Kemalist Anadolu Basını, yayına hazırlayan: Orhan Koloğlu, ÇGD Yay., Ankara, Nisan 1995. K. Yust'un Komintern'in dergisinde çıkmış Türkiye'yle ilgili bir yazısı için bkz. Komintern Belgelerinde Türkiye/ Kürt Sorunu, Kaynak Yayınları, 2. basım, Nisan 1994, s.33 vd.

⁴⁹ Lev Mihayloviç Hinçuk (1869-1944), Büyük Britanya Ticaret Temsilcisi (1926-27); Ticaret Halk Komiser Yardımcısı (1927-30); Bütün Birlik Batı Ticaret Odası (1930); "Eksportlebl" Dış Ticaret Tekeli Başkanı (Eylül 1930-?); Almanya Büyükelçisi (Eylül 1930-Eylül 1934); RSFSC İç Ticaret Halk Komiseri (1934-?). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.693 vd.

D. 740 – 16 Mayıs 1929 tarihli oturum (Protokol No. 80)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

16.V.1929'da

35. Dışişleri Halk Komiserliği Yürütme Kurulu'nun Y. G. Doletski'nin⁵⁰ (TASS⁵¹ Müdürü) İstanbul'daki telgraf ajanslarının uluslararası konferansında görevlendirilmesine ilişkin önerisi. (13.V.1929 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 119, Madde 11)

41. Devrimci Askeri Sovyet'in V. K. Putna'nın Almanya askeri ataşeliğininin, A. İ. Gekker'in Türkiye askeri ataşeliğinin onaylanması talebi. (13.V.1929 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 119, Madde 29)

D. 743 – 6 Temmuz 1929 tarihli oturum (Protokol No. 83)

7. Ankara'yı cevabi ziyaret hakkında. (Karahan)

D. 746 – 27 Temmuz 1929 tarihli oturum (Protokol 86)

1. Ankara'yı cevabi ziyaret hakkında. (6.VI.1929 tarihli Politbüro, Protokol No. 83, Madde 7) (Karahan, Surits) – *Özel Dosya*

D. 749 – 18 Temmuz 1929 tarihli oturum (Protokol No. 89)

8. Türkiye hakkında. (Karahan)

9. Türkiye'yle ticaret rejiminin değişmesi hakkında. (Mikoyan, Karahan, Ganetski) – *Özel Dosya*

D. 765 – 5 Kasım 1929 tarihli oturum (Protokol No. 106)13. Türkiye hakkında. (Mikoyan, Karahan) – *Özel Dosya***D. 766 – 25 Kasım 1929 tarihli oturum (Protokol No. 107)****POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

12.XI.1929'da

52. SSCB'nin Türkiye Ticaret Temsilciliği hakkında. (11.XI.1929 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 166, Madde 35) [İ. İ. Hodorovski'nin atanması hakkında.]

⁵⁰ Yakov Genrihoviç (Fenigşteyn) Doletski (1888-1937), RKP (b) Merkez Komitesi Polonya Ajitasyon ve Propaganda Bürosu üyesi (Eylül 1919); Temmuz 1920); Rusya Telgraf Ajansı (ROSTA) yöneticisi (1921-25); TASS Müdürü (1925-36). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.661 vd.

⁵¹ Sovyetler Birliği Telgraf Ajansı.

D. 767 – 5 Aralık 1929 tarihli oturum (Protokol No. 108)

8. Türkiye hakkında. (5.XI.1929 tarihli Politbüro, Protokol No. 106, Madde 13) (Karahan) – *Özel Dosya*

D. 772 – 15 Ocak 1930 tarihli oturum (Protokol No. 113)

13. Türk- Fransız Anlaşması hakkında. (Karahana)

D. 773 – 20 Ocak 1930 tarihli oturum (Protokol No. 114)

7. Türk- Fransız Anlaşması hakkında. (15.I.1930 tarihli Politbüro, Protokol No. 113, Madde 13) (Karahana) – *Özel Dosya*

D. 777 – 25 Şubat 1930 tarihli oturum (Protokol No. 118)

9. İran ve Türkiye hakkında. (Karahana) – *Özel Dosya*

D. 780 – 25 Mart 1930 tarihli oturum (Protokol No. 121)

POLİTBÜRO KARARLARI

17.II.1930'da

39. Türkiye hakkında. (Karahana, Pyatakov) – *Özel Dosya*

D. 784 – 5 Mayıs 1930 tarihli oturum (Protokol No. 125)

POLİTBÜRO KARARLARI

30.IV.1930'da

26. Karahan'ın meselesi. (Karahana) [Abhazya'da Türkiye Lazlarıyla faaliyet hakkında.] – *Özel Dosya*

D. 790 – 25 Temmuz 1930 tarihli oturum (Protokol No. 2)

6. Türkiye'yle ticaret antlaşmasının gözden geçirilmesi hakkında. (Mikoyan, Karahana) – *Özel Dosya*

D. 793 – 25 Ağustos 1930 tarihli oturum (Protokol No. 5)

23. Kürtler hakkında. (Molotov, Uboveviç⁵², Karahana, Menjinski) – *Özel Dosya*

⁵² İyeronim Petroviç Uboveviç (1896-1937), XIV. Ordu Kumandanı (Nisan-Temmuz 1920, Kasım 1920-Ocak 1921); Batı Cephesi Kumandan Yardımcısı (Kasım 1923-Ocak 1924); Kuzey Kafkas Askeri Bölgesi Orduları Kumandanı (Şubat 1925-Ekim 1926); Moskova Askeri Bölgesi Orduları Kumandanı (Kasım 1928-Haziran 1930); Silahlı İşçi Köylü Kızıl Ordusu Komutanı ve Kara ve Deniz Kuvvetleri Halk Komiser Yardımcısı (Haziran 1930-Haziran 1931); Belarus Askeri Bölgesi Orduları Kumandanı (Haziran 1931- Mayıs 1937); 1. dereceden ordu kumandanı (1935). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.691.

D. 796 – 15 Eylül 1930 tarihli oturum (Protokol No. 8)

POLİTBÜRO KARARLARI

10.IX.1930'da

5/7. Almanya ve Türkiye büyükelçilikleri hakkında. (Stomonyakov)

D. 798 – 25 Eylül 1930 tarihli oturum (Protokol No. 10)7. Türkiye hakkında. (Litvinov, Karahan, Kaganoviç⁵³, Rıkov⁵⁴, Mikoyan) – *Özel Dosya*

POLİTBÜRO KARARLARI

20.IX.1930'da

6/10. Rüştü Bey'i⁵⁵ kabul hakkında. (Karahan, Rıkov)**D. 799 – 5 Ekim 1930 tarihli oturum (Protokol No. 11)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

30.IX.1930'da

57/27. Devrimci Askeri Sovyet'in L. V. Antsipo-Çikunski'nin İtalya ve Yunanistan deniz kuvvetleri ataşeliğine, E. İ. Etis'in Türkiye deniz kuvvetleri ataşeliğine atanması önerisi. (26.IX.1930 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 15, Madde 7)

D. 800 – 15 Ekim 1930 tarihli oturum (Protokol No. 12)8. Türkiye'yle ticaret hakkında. (Karahan, Surits, Litvinov) – *Özel Dosya*

⁵³ Lazar Moiseyeviç Kaganoviç (1893-1991), BKP (b) Merkez Komitesi Sekreteri (1924-25, 1928-39); Ukrayna KP (b) Merkez Komitesi Genel Sekreteri (1925-28); BKP (b) Moskova Komitesi Birinci Sekreteri (1930-35); BKP (b) Moskova Şehir Komitesi Birinci Sekreteri (1931-34); Merkez Komitesi Politbürosu üyesi (1930-57); Ulaşım Yolları Halk Komiseri (1935-37, 1938-42, 1943-44); Ağır Sanayi Halk Komiseri (1937-39); Halk Komiserleri Kurulu (Bakanlar Kurulu) Başkan Yardımcısı (1939-47); Bakanlar Kurulu Birinci Başkan Yardımcısı (1953-57). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.664 vd.

⁵⁴ Aleksey İvanoviç Rıkov (1881-1938), RSDİP (b)-RKP (b)-BKP (b) Merkez Komitesi üyesi (1905-07, 1917, 1920-34); yedek üyesi (1907-12, 1934-37); BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu üyesi (1922-30); İçişleri Halk Komiseri (1917); SSCB Halk Ekonomisi Yüksek Konseyi Başkanı (1918-24); Halk Komiserleri Kurulu ve Emek ve Savunma Konseyi Başkanı (1924-30); Posta ve Telgraf Halk Komiseri (1931-32); İletişim Halk Komiseri (1932-36). Bkz. RGASPI Kratkiy Spravoçnik, s.254 vd.

⁵⁵ Tevfik Rüştü Aras.

D. 801 – 25 Ekim 1930 tarihli oturum (Protokol No. 13)

18. Türkiye'yle ticaret antlaşması hakkında. (Rozenolts⁵⁶, Litvinov) – *Özel Dosya*

D. 803 – 5 Kasım 1930 tarihli oturum (Protokol No. 14)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

30.X.1930'da

42/42. Dışişleri Halk Komiserliği'nin G. A. Astahov'un⁵⁷ SSCB'nin Türkiye Büyükelçiliği danışmanlığının onanması önerisi. (26.X.1930 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 21, Madde 15)

D. 804 – 15 Kasım 1930 tarihli oturum (Protokol No. 15)**POLİTBÜRO KARARLARI**

10.XI.1930'da

10/16. İbrahim Bey'in başvurusu. (Menjinski, Vorosilov⁵⁸) – *Özel Dosya*

⁵⁶ Arkadi Pavloviç Rozenolts (1889-1938), VIII. Ordu Devrimci Askeri Sovyet üyesi (1918); Batı Cephesi Devrimci Askeri Sovyet üyesi (1920); Maliye Halk Komiserliği Yürütme Kurulu üyesi (1922); SSCB Devrimci Askeri Sovyet üyesi ve Hava Filosu Genel Müdürü (1922-25); Büyük Britanya Büyükelçi Danışmanı, Büyükelçisi (1925-28); İşçi-Köylü Teftiş Halk Komiser Yardımcısı (1928-Eylül 1930); İç ve Dış Ticaret Halk Komiser Yardımcısı (dış ticaretten sorumlu) (Eylül-Aralık 1930); Dış Ticaret Halk Komiseri (1930-36); SSCB Halk Komiserleri Kurulu bünyesindeki Devlet Rezervleri İdaresi Müdürü, Dış Ticaret Halk Komiserliği İdarisi Müdürü (1937); BKP (b) Merkez Denetim Komisyonu üyesi (Aralık 1927-Ocak 1934); BKP (b) Merkez Komitesi yedek üyesi (1934-37). Bkz. O.N. Ken, A.İ. Rupasov, age, s.682 vd.

⁵⁷ Astahov, Kurtuluş Savaşı yıllarında Türkiye'de Rusya Haberleşme Bürosu müdürü olarak çalışmış ve daha sonra Büyükelçilik'te çeşitli görevlerde bulunmuştur. 1926 yılında Ot Sultana K Demokratiçeskoy Turtsii/Sultanlıktan Demokratik Türkiye'ye adlı bir kitabı yayımlanmıştır. Bkz. G. Astahov, Ot Sultana K Demokratiçeskoy Turtsii, Gosuderstvennoe İzdatelstvo, Moskva-Leningrad, 1926. Komintern dergisinde çıkmış yazıları için bkz. Komintern Belgelerinde Türkiye/ Kemalist Cumhuriyet, Kaynak Yayınları, 2. basım, Nisan 1994, s.11 vd., 17 vd.

⁵⁸ Kliment Yefremoviç Vorosilov (1881-1969), BKP (b)-SBKP Merkez Komitesi Politbüro üyesi (1926-60); Kara ve Deniz Kuvvetleri Halk Komiseri (1925-34); Savunma Halk Komiseri (1934-40). Bkz. O.N. Ken-A.İ. Rupasov, age, s.657. İsmet Paşa heyetiyle SSCB'ye gittikleri vakit Vorosilov'la tanışan Yunus Nadi ve Falih Rıfkı, onu şöyle anlatırlar: "Vorosilov Yoldaş'a gelince, bu zat samimiyet ve faaliyetin timsali sayılacak kadar cevval ve çok sevimli bir şahsiyettir. Bütün Kızıl Ordu'nun hürmetle sevdiği büyük bir arkadaş. Kızıl Ordu, bugünkü dünyanın her cihetle mücehhez ve mükemmel kuvvetli bir ordusudur ve, büyük neticede Vorosilov Yoldaş'ın baştan aşağı meziyet olan şahsiyetinin alaka ve irtibatı da büyüktür. Vorosilov Yoldaş, yalnız ordusuna ve arkadaşlarına karşı samimi değildir, bütün dünyaya karşı samimidir." Bkz. Yunus Nadi, "Yeni Rusya'nın Zimamdarlarıyla Yakından Temas", Cumhuriyet, 15 Mayıs 1932. "Vorosilov, daha ilk görüldüğü zaman sevilmesine

D. 805 – 25 Kasım 1930 tarihli oturum (Protokol No. 16)

10. Türkiye hakkında. (Kalmanoviç⁵⁹, Karahan) – *Özel Dosya*

D. 808 – 25 Aralık 1930 tarihli oturum (Protokol No. 21)**POLİTBÜRO KARARLARI**

23.XII.1930'da

1/29. Türkiye hakkında. (Karahan) – *Özel Dosya*

10/39. Türkiye'nin siparişleri hakkında. (Voroşilov, Karahan) – *Özel Dosya*

D. 810 – 15 Ocak 1931 tarihli oturum (Protokol No. 23)

2. Romanya ve Türkiye hakkında. (Litvinov) – *Özel Dosya*

26. Odessa-İstanbul hava hattı hakkında. (Goltsman)

D. 811 – 25 Ocak 1931 tarihli oturum (Protokol No. 24)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

24.I.1931'de

47/48. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 812 – 5 Şubat 1931 tarihli oturum (Protokol No. 25)

35. Türkiye hakkında. (Litvinov) – *Özel Dosya*

imkân olmayan bir ihtilalci askerdir. Umumi kâtip sıfatıyla ehemmiyeti ölçülmez bir şahsiyettir." Bkz. Falih Rıfki, Moskova Roma, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1932, s.28. Atatürk'e yakın gazeteciler arasında sayılan Abidin Daver ise, 1936 yılında gittiği SSCB'yle ilgili yazı dizisinde Voroşilov'tan şöyle bahseder: "Bugün Kızıl Ordu'nun başkumandanı olan Voroşilov, hayatında yalnız iki sene mektebde okumuş, yedi yaşından itibaren işçilik ve çıraklık etmiş, bir jandarma ile mücadelesini gösteren bir resimden anlıyoruz ki daha çocukken ihtilalciliğe başlamış. Mareşal, Kızıl Ordu'nun bütün mücadele ve seferlerine iştirak etmiş, çekirdekten yetişmiş, son yıllarda Harp Akademisi'ne girerek orayı ikmal etmiştir. Bkz. Abidin Daver, "İhtilal ve Kızıl Ordu Müzelerinde Yaşayan İhtilal ve Harp Tarihi", Cumhuriyet, 10 Ekim 1936.

⁵⁹ Moisey İosifoviç Kalmanoviç (1888-1937), "Sahartrest" Tekeli Yönetim Kurulu Başkanı (1924-27); BKP (b) Merkez Denetim Komisyonu üyesi (1927-30); BKP (b) Merkez Komitesi yedek üyesi (1930-37); "Zernotrest" Tekeli Yönetim Kurulu Başkanı (1929); SSCB Sanayi Bankası Yönetim Kurulu Başkanı (1927-28); Tarım Halk Komiser Yardımcısı (Aralık 1929-Ekim 1930); SSCB Devlet Bankası Yönetim Kurulu Başkanı ve Maliye Halk Komiser Yardımcısı (Ekim 1930-Nisan 1934); Emek ve Savunma Konseyi üyesi (Ekim 1930-34); SSCB Tahıl ve Hayvancılık Kolhozları Halk Komiseri (1934-37). Bkz. O.N. Ken-A.İ. Rupasov, age, s.665.

D. 814 – 25 Şubat 1931 tarihli oturum (Protokol No. 27)

3. Türkiye'yle antlaşma hakkında. (Rozengolts) – *Özel Dosya*

D. 815 – 5 Mart 1931 tarihli oturum (Protokol No. 28)

8. Türkiye'ye makineli tarım istasyonu satışı hakkında. (Rozengolts, Kalmanoviç, Yakovlev) – *Özel Dosya*

D. 816 – 15 Mart 1931 tarihli oturum (Protokol No. 29)**POLİTBÜRO KARARLARI**

11.III.1931'de

9/26. Türkiye'yle antlaşma hakkında. (Rudzutak⁶⁰, Karahan, Litvinov, Ozerski⁶¹, Rozengolts)

D. 817 – 25 Mart 1931 tarihli oturum (Protokol No. 30)**POLİTBÜRO KARARLARI**

20.III.1931'de

8/14. Litvinov'un Ankara ziyareti hakkında. (Litvinov, Karahan) – *Özel Dosya*

D. 834 – 5 Temmuz 1931 tarihli oturum (Protokol No. 47)

25. Türkiye hakkında. (Karahan) – *Özel Dosya*

D. 840 – 5 Ağustos 1931 tarihli oturum (Protokol No. 54)

16. Litvinov'un Türkiye ziyareti hakkında. (Litvinov) – *Özel Dosya*

D. 850 – 25 Eylül 1931 tarihli oturum (Protokol No. 64)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

25.IX.1931'de

41/11. Sovyet futbol takımının Türkiye'ye cevabi ziyareti hakkında. (Antipov)

D. 851 – 30 Eylül 1931 tarihli oturum (Protokol No. 66)

7. Türkiye hakkında. (Karahan, Litvinov) – *Özel Dosya*

⁶⁰ Yan Ernestoviç Rudzutak (1887-1938), RKP (b)-BKP (b) Merkez Komitesi Sekreteri (1923-24); Ulaştırma Yolları Halk Komiseri (1924-Haziran 1930); Halk Komiserleri Kurulu Başkan Yardımcısı (1926-37); BKP (b) Merkez Denetim Komisyonu Başkanı, İşçi-Köylü Teftiş Halk Komiseri (1931-34); BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu yedek üyesi (1923-26, 1934-37); Politbüro üyesi (1926-Şubat 1932). Bkz. O.N. Ken-A.İ. Rupasov, age, s.683.

⁶¹ A. V. Ozerski, 1930'lu yıllarda Dış Ticaret Halk Komiser Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Bkz. O.N. Ken-A.İ. Rupasov, age, s.676.

D. 853 – 10 Ekim 1931 tarihli oturum (Protokol No. 68)**POLİTBÜRO KARARLARI**

10.X.1931'de

4. Türkiye hakkında. (30.IX.1931 tarihli Politbüro, Protokol No. 66, Madde 7)
(Karahan, Litvinov) – *Özel Dosya*

D. 854 – 15 Ekim 1931 tarihli oturum (Protokol No. 69)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

15.X.1931'de

67/38. Litvinov'un Türkiye ziyareti hakkında. – *Özel Dosya*

D. 863 – 1 Aralık 1931 tarihli oturum (Protokol No. 78)

8. Türkiye hakkında. (Karahan, Litvinov, Rozengolts) – *Özel Dosya*

D. 865 – 16 Aralık 1931 tarihli oturum (Protokol No. 80)

18. Türkiye hakkında. (01.XII.1931 tarihli Politbüro, Protokol No. 78, Madde 8)
(Karahan, Rozengolts, Litvinov) – *Özel Dosya*

D. 867 – 8 Ocak 1932 tarihli oturum (Protokol No. 82)

5. Türkiye'yle ticaret hakkında. (Rozengolts, Karahan) – *Özel Dosya*

D. 874 – 3 Mart 1932 tarihli oturum (Protokol No. 90)

12. Surits'in Türkiye'yle ticaret hakkındaki telgrafı. (Rozengolts) – *Özel Dosya*

D. 880 – 16 Nisan 1932 tarihli oturum (Protokol No. 96)

15. Türkiye hakkında. (Voroşilov, Karahan) – *Özel Dosya*

D. 883 – 8 Mayıs 1932 tarihli oturum (Protokol No. 99)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

05.V.1932'de

33/1. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

7.V.1932'de

36/4. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 884 – 16 Mayıs 1932 tarihli oturum (Protokol No. 100)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

16.V.1932'de

64/30. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 885 – 23 Mayıs 1932 tarihli oturum (Protokol No. 101)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

23.V.1932'de

40/14. Türkiye Büyükelçisi'nin telgrafı.

D. 888 – 16 Haziran 1932 tarihli oturum (Protokol No. 104)49. Türkiye hakkında. (Karahan) – *Özel Dosya***D. 889 – 23 Haziran 1932 tarihli oturum (Protokol No. 105)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

20.VI.1932'de

91/18. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya***D. 891 – 10 Temmuz 1932 tarihli oturum (Protokol No. 107)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

02.VII.1932'de

51/1. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya***D. 893 – 23 Temmuz 1932 tarihli oturum (Protokol No. 109)**24. Sovyet uzmanlarının Türkiye'ye gönderilmesi hakkında. (Pyatakov) – *Özel Dosya***D. 898 – 1 Eylül 1932 tarihli oturum (Protokol No. 114)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

01.IX.1932'de

52/10. Ağır Sanayi Halk Komiserliği (NKTP) uzmanlarının Türkiye'de görevlendirilmesi hakkında. (Pyatakov)

D. 902 – 8 Ekim 1932 tarihli oturum (Protokol No. 118)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

08.X.1932'de

99/79. Futbol takımının Türkiye'ye ziyareti hakkında. – *Özel Dosya***D. 904 – 23 Ekim 1932 tarihli oturum (Protokol No. 120)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

22.X.1932'de

47/20. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

48/21. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 905 – 1 Kasım 1932 tarihli oturum (Protokol No. 121)

4. a) Türkiye'nin siparişleri hakkında. (Karahana, Orconikidze)

b) Litvinov ve diğerlerinin Türkiye ziyareti hakkında. (Karahana) – *Özel Dosya*

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

30.X.1932'de

63/35. Türkiye'ye verilecek otobüsler hakkında.

D. 909 – 1 Aralık 1932 tarihli oturum (Protokol No. 124)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

28.XI.1932'de

29/11. Akademisyen Samoyloviç'in Türkiye'de görevlendirilmesi hakkında.

01.XII.1932'de

62/44. Türkiye Ticaret Temsilciliği hakkında. (29.XI.1932 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 137, Madde 7)

D. 911 – 16 Aralık 1931 tarihli oturum (Protokol No. 126)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

22.XII.1932'de

46/28. Akademisyen Marr'ın Türkiye'ye gidişi hakkında.

D. 913 – 16 Ocak 1933 tarihli oturum (Protokol No. 128)

9. Türkiye'de tekstil fabrikasının inşa edilmesi hakkında.

D. 915 – 8 Şubat 1933 tarihli oturum (Protokol No. 130)

6. Türkiye'de tekstil fabrikasının inşa edilmesi hakkında. (16.I.1933 tarihli Politbüro, Protokol No. 128, Madde 9)

D. 917 – 8 Mart 1933 tarihli oturum (Protokol No. 132)

8. Türkiye'de tekstil fabrikasının inşa edilmesi hakkında. (8.II.1933 tarihli Politbüro, Protokol No. 130, Madde 6) (M. Kaganoviç, Karahana, Rozengolts) – *Özel Dosya*

D. 924 – 15 Haziran 1933 tarihli oturum (Protokol No. 139)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

13.VI.1933'te

90/73. SSCB'nin Türkiye Büyükelçisi Surits'in Lenin Nişanı'yla ödüllendirilmesi hakkında.

D. 931 – 1 Ekim 1933 tarihli oturum (Protokol No. 146)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

20.IX.1933'te

80/44. Türkiye'yi cevabi ziyaret hakkında. – *Özel Dosya*

D. 932 – 15 Ekim 1933 tarihli oturum (Protokol No. 147)

23. Türkiye'yi ziyaret hakkında. (09.X.1933 tarihli Politbüro, Protokol No. 147, Madde 88/65) – *Özel Dosya*

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

05.X.1933'te

71/48. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

09.X.1933'te

88/65. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

13.X.1933'te

116/93. Voroşilov meselesi. [Türkiye'ye giden heyetin ödeneği hakkında.] – *Özel Dosya*

D. 933 – 1 Kasım 1933 tarihli oturum (Protokol No. 148)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

19.X.1933'te

28/9. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

41/22. Sinema-Fotoğraf Sanayi Genel Müdürlüğü'nün film çekimi için Türkiye'ye sinema çalışanları gönderilmesi talebi.

20.X.1933'te

55/96. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 934 – 15 Kasım 1933 tarihli oturum (Protokol No. 149)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

14.XI.1933'te

82/68. Türkiye hakkında.

D. 935 – 5 Aralık 1933 tarihli oturum (Protokol No. 150)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

05.XII.1933'te

162/144. Litvanya ve Türkiye askeri ataşeleri üzerine.

D. 936 – 20 Aralık 1933 tarihli oturum (Protokol No. 151)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

19.XII.1933'te

101/76. Litvinov meselesi. [Türkiye, İran, Afganistan, Irak, İngiltere ve SSCB arasındaki saldırmazlık paktına katılınması hakkında.] – *Özel Dosya***D. 943 – 15 Nisan 1934 tarihli oturum (Protokol No. 5)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

05.IV.1934'te

106/88. Türkiye hakkında. (19.X.1933 tarihli Politbüro, Protokol No. 148, Madde 28/9) – *Özel Dosya***D. 945 – 26 Mayıs 1934 tarihli oturum (Protokol No. 7)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

11.V.1934'te

86/70. Surits'in önerisi. [Türkiye Dışişleri Bakanlığı ile buluşmasında ona eşlik etme hakkında.] – *Özel Dosya*

12.V.1934'te

98/82. Surits'in izni hakkında.

17.V.1934'te

154/138. Türkiye ve İtalyan askeri ataşe yardımcıları hakkında.

D. 946 – 9 Haziran 1934 tarihli oturum (Protokol No. 8)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

01.VI.1934'te

64/52. Kemal'le görüşme hakkında. – *Özel Dosya***D. 947 – 26 Haziran 1934 tarihli oturum (Protokol No. 9)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

13.VI.1934'te

42/32. Uluslararası İzmir Fuarı hakkında.

23.VI.1934'te

135/128. SSCB'nin Türkiye Büyükelçisi hakkında. – *Özel Dosya*

25.VI.1934'te

150/143. Uluslararası İzmir Fuarı hakkında. (13.VI.1934 tarihli Politbüro, Protokol No. 9, Madde 42/32) – *Özel Dosya*

D. 948 – 15 Temmuz 1934 tarihli oturum (Protokol No. 10)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

14.VII.1934'te

189/172. Ankara'daki Türkoloji Kurultayı hakkında.

D. 949 – 5 Ağustos 1934 tarihli oturum (Protokol No. 11)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

01.VIII.1934'te

184/167. Türkiye'yi ziyaret ve Karahan'ın izni hakkında.

D. 950 – 25 Ağustos 1934 tarihli oturum (Protokol No. 12)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

14.VIII.1934'te

94. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 951 – 26 Ağustos-14 Eylül 1934 tarihli kararlar (Protokol No. 13)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

27.VIII.1934'te

10. Karahan'ın Türkiye'ye gidişi hakkında. (01.VIII.1934 tarihli Politbüro, Protokol No. 11, Madde 184/167)

31.VIII.1934'te

79. Dışişleri Halk Komiserliği'nin gündemi. [Sovyet-Türk-İran-Afgan-İrak paktı hakkında] – *Özel Dosya*

D. 952 – 23 Eylül 1934 tarihli oturum (Protokol No. 14)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

15.IX.1934'de

7. İstanbul Başkonsolosluğu hakkında.

D. 953 – 23 Ekim 1934 tarihli oturum (Protokol No. 15)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

20.X.1934'te

264. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 954 – 13 Kasım 1934 tarihli oturum (Protokol No. 16)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

05.XI.1934'te

77. Türkiye hakkında. (14.VIII.1934 tarihli Politbüro, Protokol No. 12, Madde 94 ve 20.X.1934 tarihli Politbüro, Protokol No. 15, Madde 264) – *Özel Dosya*

D. 955 – 25 Aralık 1934 tarihli oturum (Protokol No. 17)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

21.XII.1934'te

184. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 659 – 22 Şubat 1935 tarihli oturum (Protokol No. 21)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

19.II.1935'te

105. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 961 – 3 Nisan 1935 tarihli oturum (Protokol No. 23)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

11.III.1935'te

80. Karahan'ın önerileri. – *Özel Dosya*

16.III.1935'te

113. Bolşoy Tiyatrosu Devlet Akademisi artistlerinin ve müzisyenlerinin Türkiye ziyareti hakkında. (11.III.1935 tarihli Politbüro, Protokol No. 23, Madde 80h)

23.III.1935'te

187. Paraşütçülerin Türkiye'ye gönderilmesi hakkında. (11.III.1935 tarihli Politbüro, Protokol No. 23, Madde 80) – *Özel Dosya*

D. 962 – 26 Nisan 1935 tarihli oturum (Protokol No. 24)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

08.IV.1935'te

55. Türkiye'yle karşılıklı haberleşmenin düzenlenmesi hakkında. – *Özel Dosya*

D. 963 – 13 Mayıs 1935 tarihli oturum (Protokol No. 25)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

11.V.1935'de

122. 4) SSCB'nin Paris ve İzmir'deki uluslararası fuarlara katılması hakkında.

D. 965 – 21 Haziran 1935 tarihli oturum (Protokol No. 27)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

06.VI.1935'te

18. Krestinski'nin Türkiye hakkındaki raporu. – *Özel Dosya*

13.VI.1935'te

96. 5. Uluslararası İzmir Fuarı hakkında.

D. 966 – 26 Haziran 1935 tarihli oturum (Protokol No. 28)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

22.VI.1935'te

11. Aras'ın⁶² önerisi. [Türk-Sovyet Paktı'nın imzalanması hakkında.] – *Özel Dosya*

D. 968 – 17 Temmuz 1935 tarihli oturum (Protokol No. 30)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

05.VII.1935'te

36. Türkiye'ye havacılık malzemelerinin satışı hakkında. – *Özel Dosya*

D. 970 – 31 Ağustos 1935 tarihli oturum (Protokol No. 32)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

14.VIII.1935'te

185. Türk resim sergisi hakkında. (11.VIII.1935 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 36, Madde 44)

17.VIII.1935'te

200. Japonya, Türkiye, Almanya askeri ataşe yardımcıları ve İsviçre deniz kuvvetleri ataşesi hakkında.

20.VIII.1935'te

253. Türk Dil Kurumu hakkında. – *Özel Dosya*

22.VIII.1935'de

264. Uluslararası İzmir Fuarı hakkında.

⁶² Tevfik Rüştü Aras.

D. 971 – 29 Eylül 1935 tarihli oturum (Protokol No. 33)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

05.IX.1935'de

28. İstanbul Boğazı'na köprü inşaatı ihalesine katılınması hakkında. – *Özel Dosya*

36. Pytakov'un Türkiye ziyareti hakkında. (06.VI.1935 tarihli Politbüro, Protokol No. 27, Madde 18)

24.IX.1935'te

284. Doktor Zeki Faik'in Moskova'ya gelişi hakkında.

D. 972 – 26 Kasım 1935 tarihli oturum (Protokol No. 34)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

27.X.1935'te

242. İzmir Belediye Başkanı Behçet Salih'in Moskova'ya gelişi hakkında.

03.XI.1935'te

269. Türkiye'yle haberleşme hakkında. – *Özel Dosya***D. 973 – 16 Aralık 1935 tarihli oturum (Protokol No. 35)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

10.XII.1935'te

125. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya***D. 975 – 9 Mart 1936 tarihli oturum (Protokol No. 37)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

11.II.1936'da

36. SSCB'nin Türkiye Ticaret Temsilcisi hakkında. (09.II.1936 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 46, Madde 84)

16.II.1936'da

72. Türkiye ve Çekoslovakya askeri ataşeleri hakkında.

27.II.1936'da

142. Uluslararası İzmir Fuarı hakkında. – *Özel Dosya***D. 977 – 20 Mayıs 1936 tarihli oturum (Protokol No. 39)**

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

11.V.1936'da

152. Türk milli spor heyetinin 1936 yazında karşılaşmalarda bulunmak üzere SSCB'ye daveti hakkında. (07.V.1936 tarihli Örgütlenme Bürosu, Protokol No. 50, Madde 614)

D. 978 – 27 Temmuz 1936 tarihli oturum (Protokol No. 40)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

29.V.1936'da

117. Profesör Yakubinski'nin Türkiye'de görevlendirilmesi hakkında.

02.VI.1936'da

139. Boğazlar Konferansı⁶³ hakkında. – *Özel Dosya*

04.VI.1936'da

156. Türk öğretmenlerin SSCB'ye gelişi hakkında. – *Özel Dosya*

D. 979 – 19 Temmuz 1936 tarihli oturum (Protokol No. 41)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

02.VII.1936'da

44. Türk Dil Kurultayı hakkında.

15.VII.1936'da

171. Türk Dil Kurultayı hakkında. (02.VII.1936 tarihli Politbüro, Protokol No. 41, Madde 44)

D. 980 – 1 Eylül 1936 tarihli oturum (Protokol No. 42)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

10.VIII.1936'da

147. Türkiye için havacılık sergisi hakkında.

D. 981 – 11 Ekim 1936 tarihli oturum (Protokol No. 43)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

05.XI.1936'da

37. Türkiye'yle ticaret hakkında. – *Özel Dosya*

10.X.1936'da

425. Türkiye Cumhuriyeti'nin yıldönümü kutlamalarına katılacak heyet hakkında.

⁶³ Montrö Konferansı.

D. 982 – 27 Aralık 1936 tarihli oturum (Protokol No. 44)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

25.X.1936'da

131. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 983 – 17 Şubat 1937 tarihli oturum (Protokol No. 45)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

23.I.1937'de

180. Türkiye'yle ticari görüşmeler hakkında. – *Özel Dosya*

184. 1937 yılı Türkiye'den ithalat planı hakkında. – *Özel Dosya*

187. SSCB'nin 1937 yılında Lyon ve İzmir fuarlarına katılımı hakkında. – *Özel Dosya*

189. Türkiye'ye kredi verilmesi hakkında. – *Özel Dosya*

31.I.1937'de

237. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

238. Türkiye'yle ticari görüşmeler hakkında. (23.I.1937 tarihli Politbüro, Protokol No. 45, Madde 180) – *Özel Dosya*

D. 984 – 17 Mart 1937 tarihli oturum (Protokol No. 46)

POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA

19.II.1937'de

7. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

16.III.1937'de

164. Dışişleri Halk Komiserliğine ait gündem. [Japonya, Sincian, Türkiye hakkında.] – *Özel Dosya*

D. 987 – 15 Haziran 1937 tarihli oturum (Protokol No. 49)

17.IV.-15.VI. 1937 arası POLİTBÜRO KARARLARI

17.IV.1937'de

2. Dışişleri Halk Komiserliği'ne ait gündem. [Türkiye, İngiltere, Fransa hakkında.] – *Özel Dosya*

D. 993 – 26 Ekim-9Aralık 1937 tarihli kararlar (Protokol No. 55)

20.XI.1937'de

270. Ağır Sanayi Halk Komiserliği'nin Turkstroy'a⁶⁴ araç tahsisi hakkında.

D. 994 – 11 Aralık 1937-21 Ocak 1938 tarihli kararlar (Protokol No. 56)

11.XII.1937'de

17. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

03.I.1938'de

179. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 996 – 23 Şubat 1938 tarihli oturum (Protokol No. 58)

10.II.-23.II.1938 arası POLİTBÜRO KARARLARI

11.II.1938'de

19. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 997 – 25 Şubat-27 Mart tarihli kararlar (Protokol No. 59)

28.II.1938'de

24. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

26.III.1938'de

288. SSCB'nin Türkiye Büyükelçisi hakkında.

D. 998 – 25 Nisan 1938 tarihli oturum (Protokol No. 60)

28.III.-25.IV.1938 arası POLİTBÜRO KARARLARI

4. SSCB'nin Tam Yetkili Ticaret Temsilciliği'nin Erzurum'dan Kars'a taşınması hakkında.

D. 999 – 27 Nisan-2 Haziran 1938 tarihli oturumlar (Protokol No. 61)

28.IV.1938'de

22. Türkiye hakkında. – *Özel Dosya*

D. 1000 – 3 Haziran-22 Temmuz 1938 tarihli kararlar (Protokol No. 62)

04.VI.1938'de

11. İzmir Fuarı'na katılım hakkında. – *Özel Dosya*

⁶⁴ 5 Yıllık Kalkınma Planı dahilinde kurulan Kayseri ve Nazilli dokuma fabrikalarının yapımıyla SSCB Ağır Sanayi Halk Komiserliği'nde kurulan "Turkstroy" kurumu görevlendirilmiştir. Bkz. Mehmet Perinçek, age, s. 201 vd.

D. 1003 – 22 Kasım 1938 tarihli oturum (Protokol No. 65)**POLİTBÜRO ÜYELERİNİN ANKETİ YOLUYLA**

11.XI.1938'de

83. Kemal Atatürk'ün cenazesine katılacak SSCB heyeti hakkında.

EKLER**EK 1:****1919-1938 Arası Politbüro Üyeleri****25 Mart 1919'da RKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler**

Üyeler: L. V. Kamenev, N. N. Krestinski, V. İ. Lenin, İ. V. Stalin, L. D. Troçki.

Yedek üyeler: N. İ. Buharin, M. İ. Kalinin, G. Y. Zinovyev.

5 Nisan 1920'de RKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler

Üyeler: L. V. Kamenev, N. N. Krestinski, V. İ. Lenin, İ. V. Stalin, L. D. Troçki.

Yedek üyeler: N. İ. Buharin, M. İ. Kalinin, G. Y. Zinovyev.

16 Mart 1921'de RKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler

Üyeler: L. V. Kamenev, V. İ. Lenin, İ. V. Stalin, L. D. Troçki, G. Y. Zinovyev.

Yedek üyeler: N. İ. Buharin, M. İ. Kalinin, V. M. Molotov.

3 Nisan 1922'de RKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler

Üyeler: L. V. Kamenev, V. İ. Lenin, A. İ. Rıkov, İ. V. Stalin, M. P. Tomski, L. D. Troçki, G. Y. Zinovyev.

Yedek üyeler: N. İ. Buharin, M. İ. Kalinin, V. M. Molotov.

26 Nisan 1923'te RKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler

Üyeler: L. V. Kamenev, V. İ. Lenin, A. İ. Rıkov, İ. V. Stalin, M. P. Tomski, L. D. Troçki, G. Y. Zinovyev.

Yedek üyeler: N. İ. Buharin, M. İ. Kalinin, V. M. Molotov, Y. E. Rudzutak.

21 Ocak 1924'te V. İ. Lenin hayatını kaybetti.

2 Haziran 1924'te RKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler

Üyeler: N. İ. Buharin, L. V. Kamenev, A. İ. Rıkov, İ. V. Stalin, M. P. Tomski, L. D. Troçki, G. Y. Zinovyev.

Yedek üyeler: F. E. Cerjinski, M. İ. Kalinin, V. M. Molotov, Y. E. Rudzutak, G. Y. Sokolnikov, M. V. Frunze.

31 Ekim 1925'te M. V. Frunze hayatını kaybetti.

1 Ocak 1926'da BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler

Üyeler: N. İ. Buharin, M. İ. Kalinin, V. M. Molotov, A. İ. Rıkov, İ. V. Stalin, M. P. Tomski, L. D. Troçki, K. Y. Vorosilov, G. Y. Zinovyev.

Yedek üyeler: F. E. Cerjinski, L. B. Kamenev, G. İ. Petrovski, Y. E. Rudzutak, N. A. Uglanov.

20 Temmuz 1926'da F. E. Cerjinski hayatını kaybetti.

23 Temmuz 1926 tarihli Merkez Komitesi Plenumu'nda G. Y. Zinovyev Politbüro'dan çıkarıldı. Yerine Y. E. Rudzutak seçildi. Politbüro yedek üyeleri ise şu şekilde belirlendi: A. A. Andreyev, L. M. Kaganoviç, L. B. Kamenev, S. M. Kirov, A. İ. Mikoyan, G. K. Orconikidze, G. İ. Petrovski, N. A. Uglanov.

23 Ekim 1926 tarihli Merkez Komitesi ve Merkez Denetim Komisyonu Birleşik Plenumu'nda L. D. Troçki, Politbüro üyeliği görevinden ve L. B. Kamenev, yedek üyelik görevinden azledildi.

3 Kasım 1926 tarihli Merkez Komitesi ve Merkez Denetim Komisyonu Birleşik Plenumu'nda G. K. Orconikidze, Politbüro yedek üyeliği görevinden azledildi, Politbüro yedek üyeliğine V. Y. Çubar seçildi.

19 Aralık 1927'de BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler

Üyeler: N. İ. Buharin, V. Y. Çubar, M. İ. Kalinin, V. V. Kuybışev, V. M. Molotov, A. İ. Rıkov, Y. E. Rudzutak, İ. V. Stalin, M. P. Tomski, K. Y. Vorosilov.

Yedek üyeler: A. A. Andreyev, L. M. Kaganoviç, S. M. Kirov, S. V. Kosior, A. İ. Mikoyan, G. İ. Petrovski, N. A. Uglanov.

29 Nisan 1929 tarihli Merkez Komitesi Plenumu'nda N. A. Uglanov, Politbüro yedek üyeliği görevinden azledildi, Politbüro yedek üyeliğine K. Y. Bauman seçildi.

21 Haziran 1929 tarihli Merkez Komitesi Plenumu, S. İ. Sirtsova'yı Politbüro yedek üyeliğine seçti.

17 Kasım 1929 tarihli Merkez Komitesi Plenumu, N. İ. Buharin'i Politbüro'dan çıkardı.

13 Temmuz 1930'da BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler

Üyeler: L. M. Kaganoviç, M. İ. Kalinin, S. M. Kirov, S. V. Kosior, V. V. Kuybişev, V. M. Molotov, A. İ. Rıkov, Y. E. Rudzutak, İ. V. Stalin, K. Y. Vorosişilov.

Yedek üyeler: A. A. Andreyev, V. Y. Çubar, A. İ. Mikoyan, G. İ. Petrovski, S. İ. Sırtsova.

1 Aralık 1930 tarihli Merkez Komitesi Plenumu soruşturmasıyla S. İ. Sırtsova Politbüro kadrosundan çıkarıldı.

21 Aralık 1930 tarihli Merkez Komitesi ve Merkez Denetim Komisyonu Birleşik Plenumu'nda A. İ. Rıkov, Politbüro üyeliği görevinden ve A. A. Andreyev, yedek üyelik görevinden azledildi. Politbüro üyeliğine G. K. Orconikidze seçildi.

4 Şubat 1932 tarihli Merkez Komitesi Plenumu tarafından Y. E. Rudzutak Politbüro üyeliğinden çıkarıldı. Politbüro üyeliğine A. A. Andreyev seçildi.

10 Şubat 1934'te BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu'na seçilenler

Üyeler: A. A. Andreyev, L. M. Kaganoviç, M. İ. Kalinin, S. M. Kirov, S. V. Kosior, V. V. Kuybişev, V. M. Molotov, G. K. Orconikidze, İ. V. Stalin, K. Y. Vorosişilov.

Yedek üyeler: V. Y. Çubar, A. İ. Mikoyan, G. İ. Petrovski, P. P. Postişev, Y. E. Rudzutak.

1 Aralık 1934'te S. M. Kirov bir cinayet sonucu öldürüldü.

25 Ocak 1935'te V. V. Kuybişev hayatını kaybetti.

1 Şubat 1935 tarihli Merkez Komitesi Plenumu, A. İ. Mikoyan ve V. Y. Çubar'ın Politbüro üyeliklerini, A. A. Jdanov ve R. İ. Eyhe'nin Politbüro yedek üyeliklerini onayladı.

18 Şubat 1937'de G. K. Orconikidze hayata son verdi.

26 Mayıs 1937'de Y. E. Rudzutak Merkez Komitesi üyeliğinden çıkarıldı.

12 Ekim 1937 tarihli Merkez Komitesi Plenumu, N. İ. Yejev'u Politbüro yedek üyeliğine aldı.

14 Ocak 1938 tarihli Merkez Komitesi Plenumu'nda P. P. Postişev, Politbüro yedek üyelik görevinden azledildi. Politbüro yedek üyeliğine N. S. Kruşçev seçildi.

29 Nisan 1938'de R. İ. Eyhe tutuklandı.

16 Haziran 1938 tarihli Politbüro kararıyla V. Y. Çubar, Politbüro kadrosundan çıkarıldı.

ЕК 2:

Протокол № 75
заседания Политбюро ЦК РКП(б) от 8 ноября 1921 года.

СЛУШАЛИ:

27. - Предложение т.Чичерина о выдаче туркам 1.100.000 руб. ОДНОГО МИЛЛИОНА СТА ТЫСЯЧ, согласно пост.П/Б.

ПОСТАНОВИЛИ:

27. - а) Согласиться с предложением т.Чичерина и выдать туркам 1.100.000 руб.

б) Поручить т.Орджоникидзе немедленно передать туркам то, что значилось в списке в момент заключения договора и что у него сейчас наготове.

в) Самую выдачу поручить т.Орджоникидзе вместе с т.Фрунзе.

Секретарь ЦК В.Михайлов.

РГАСПИ. Ф.17. Оп.3. Д.227. Л.4. Заверенная машикопия.

Protokol No. 75**8 Kasım 1921 tarihli RKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu oturumu****DİNLENDİ:**

27. - Çiçerin'in Türklere 1.110.000 (bir milyon yüz on bin) ruble verilmesine ilişkin önerisi ve Politbüro'nun kabul kararı.

KARAR VERİLDİ:

27. - a) Çiçerin Yoldaş'ın önerisinin ve Türklere 1.100.000 ruble verilmesinin kabulü.

b) Orconikidze Yoldaş'ın antlaşmada belirlenen ve kendisinde şu an hazır bulunan miktarı acilen Türklere vermekle görevlendirilmesi.

c) Orconikidze Yoldaş'ın Frunze Yoldaş'la birlikte bizzat teslimatı yapmakla görevlendirilmesi.

Merkez Komitesi Sekreteri V. Mihaylov

(RGASPI fond 17, liste 3, dosya 227, yaprak 4) (Tasdikli makine kopyası)

ЕК 3:

**ПОЛИТБЮРО
ЦК РКП(б) - ВКП(б)
ПОВЕСТКИ ДНЯ ЗАСЕДАНИЙ
Том 1. 1919—1929
КАТАЛОГ**

Москва
РОССПЭН
2000

RKP (b)-BKP (b) Merkez Komitesi Politbürosu Oturum Gündemleri Kataloğu'nun
birinci cildinin (1919-1929) kapağı.

EK 4:

Politbüro üyeleri, BKP (b) XVII. Kongresi Prezidyumu'nda. (1934)

EK 5:

D. A. Nalbandyan'ın "Halkın mutluluğu için. BKP (b) MK Politbürosu oturumu" isimli tablosu. (1949) (280x380)

ÖZET

Eski adı Marksizm-Leninizm Enstitüsü SBKP bünyesindeki Merkez Parti Arşivi olan Rusya Toplumsal-Siyasal Tarih Devlet Arşivi (RGASPI) koleksiyonlarının en önemlilerinden biri SBKP Merkez Komitesi (MK) koleksiyonudur. Bu koleksiyonun altındaki en önemli liste ise şüphesiz Sovyet iktidarının en yüksek organı olan SBKP MK Politbürosu'na ait olmaktadır. Bu makalede, bir taraftan yürütme işlevini üstlenen, diğer taraftan da Parti'nin ve Sovyet devletinin beyni olarak çalışan Politbüro'nun oturumlarının Türkiye'ye ilişkin gündem ve kararları, kronolojik olarak arşiv numaralarıyla birlikte derlenmiştir. Ayrıca Türk-Sovyet ilişkilerinin ve de Türk Devrimi'nin incelenmesi açısından önem taşıyan bu belgelerin daha iyi anlaşılması için Politbüro'nun işleyişine ve belirli teknik meselelere dair bazı bilgilere de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Atatürk, Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) Merkez Komitesi Politbürosu, Türk-Sovyet İlişkileri, Sovyet Dış Politikası, Türk Dış Politikası, Sovyet Arşivleri.

ABSTRACT

AGENDA AND RESOLUTIONS ON TURKEY DURING THE ATATURK PERIOD BY THE POLITBUREAU OF THE CENTRAL COMMITTEE OF COMMUNIST PARTY OF RUSSIA (b)-ALL-UNION COMMUNIST PARTY (b)

(1919-1938)

Collections of the Central Committee (CC) of the CPSU is one of the most important collections of the Russian State Archive for Socio-Political History, formerly called Central Party Archive of the CPSU Institute of Marxism-Leninism. The most important list in this collection is certainly the one which belonged to the Politbureau of the CC of the CPSU, the highest organ of Soviet power. In this article I have collected, with archive numbers in chronological order, the agenda and resolutions on Turkey taken by the Politbureau which, on the one hand assumed the role of an executive organ and, on the other, functioned as the brain of the Party and the Soviet State. Furthermore, I have also included some additional technical information on the

functioning of the Politbureau in order to facilitate the comprehension of the importance of these documents which are crucial to understand both the Turco-Soviet relations and the Turkish Revolution.

Key Words

Ataturk, Politbureau of the Central Committee of the Communist Party of Soviet Union (CPSU), Turco-Soviet Relations, Soviet Foreign Policy, Turkish Foreign Policy, Soviet Archives.